

למעשה

פרשת בהר

©

כל הזכויות שמורות

למכון 'למעשה'

ולפנחס זרביב

כתובת המחבר

חנה סנש 2111

אשדוד

058-3271323

p0583271323@gmail.com

כמו כן המכון מתמחה בעריכה לשונית

פרשת בהר

מה הגבורה של שומרי שמיטה אם קיבלו את התבואה לשלוש שנים מראש וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים (כה, כא) איתא במדרש (ויק"ר א' א'), גבורי כח עושי דברו (תהילים ק"ג כ') במה הכתוב מדבר, א"ר יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד לשבת אחת לחודש אחד, שמא לשאר ימות השנה, ודין חמי חקליה ביירא [וזה רואה שדהו בורה], כרמיה ביירא [כרמו בור], ויהיב ארנונא [ונותן מס למלך עבור שדהו], ושתיק, יש לך גיבור גדול מזה. ע"כ.

וכתב הרב צבי קרייזר שליט"א (הו"ד באספקלרייא בהר תשע"ח במדור באר צבי) שהקשה ה'אמרי אמת' [בספר 'מכתבי תורה מכתב ס"ו אות ה', הובאו דבריו גם בפרדס יוסף כאן], שלכאורה צ"ב מה גבורה יש כאן, הרי עוד בשנה השישית קודם שנת השבע רואה האדם שכבר שרתה הברכה בכל מעשה ידיו, ויש בידו די מחסורו לכל שנת השבע, וכי גבורה יש כאן שלא עובר ועובד באדמתו.

וכתב שיתכן ליישב שהמדרש מדבר בזמן שאין חיוב השמיטה אלא מדרבנן, שאז אין 'וצויתי את

ברכתי', וכפי שכתב הסמ"ע (חו"מ סי' ס"ז סק"ב) בדעת התוס' (גיטין לו: ד"ה ותקון).

וכן תירץ 'קול יהודה' (להגרי"י צדקה, שער האהבה עמ' ק"ט) שיתכן שהמדרש מדבר על שמיטה בזמן הזה שהיא מדרבנן, ואילו ההבטחות של התורה הן על מצות שמיטה כשהיא מן התורה. אך דחה תירוץ זה משני טעמים, א', המדרש הרי לומד זאת מפסוק מן התורה (דברים ט"ו ב') וזה דבר השמיטה, ומוכח מזה שמדובר בשמיטה שמן התורה. ב', לא יתכן שעל מצוה מדרבנן אין ברכה, שאם כן נמצא שרבותינו הטילו עול על הציבור ללא הבטחה, והרי התורה עצמה לא חייבה ללא הבטחה. על"ד הרב צבי קרייזר שליט"א.

ועוד יש לבאר שהרי ידוע (קה"ר א ד) שיש לו מנה רוצה מאתים, וזה תמיד מחשש של מה יקרה מחר והחידוש הוא שבשנת השמיטה האדם מתגבר על תאווה זו וזה גודל שכרו.

השכר נסתר בדרך הטבע

אלא יש לבאר שהנס אינו גלוי רק נסתר כמו בסיפור דלהלן והאדם יכול להסבירו באופן טבעי ולחמוק מקיום רצון ה' ולומר שמקרה הוא ורק האמונה היא שמדריכה אותו שזה הגיע לו בגלל השביעית.

מעשה בשומר שמיטה שקיבל פי חמש

זזה הסיפור שהובא בספר האמנתי כי אדבר, וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת הן לא מזרע ולא נאסף את תבואתנו: וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים (כה, כ - כא)

היה זה בחודש אייר תשס"ז "שלום, אני מדבר עם הרב ראובן מאיר?" בקע הקול מן השפופרת. "כן" השיב הרב מאיר ושאל "מי אדוני בבקשה?" "אתה מטפל בשומרי השמיטה בארץ?" באה שאלה כתשובה. "כן" חזר הרב מאיר והמתין להסברים. "אני חקלאי מהדרום, למרות שאני לא דתי, הגעתי השנה להחלטה שעלי לשמור שמיטה, אפשר להיפגש איתך?" שאל הקול מעבר לקו שמסיבות שלו בחר שלא להזדהות. אלא שדברים מעין אלו לא מטרידים את הרב מאיר שמיהר להשיב למטלפן האלמוני: "בשמחה רבה, היכן אתה מעוניין להיפגש?" "בצומת קוקה קולה שבפאתי בני ברק, בתחנת הדלק, מבחינתי ניתן להיפגש היום בארבע, השיב החקלאי". "אין כל בעיה", סיים הרב מאיר את השיחה. איזה סיפור מוזר, הרהר לעצמו, מעולם לא זכורה לי שיחה שכזו.

הרב מאיר, יש להקדים, הוא רכז אחת מקרנות השביעית המסייעות לחקלאים שומרי שמיטה. השיחה היתה לא שגרתית, שכן בדרך כלל פעילי הקרנות מכתתים רגליהם ממושב למושב על מנת לשכנע את החקלאים לשמור שמיטה, הדבר כרוך בשכנועים רבים ובשיחות נפש האורכות שעות רבות. וכאן לפתע חקלאי המגדיר את עצמו כלא דתי' ומביע נכונות לשמור מיוזמתו שמיטה כהלכה, הגיעו ימות המשיח.

בשעה היעודה הופיע הר' מאיר למקום הפגשה. הוא תר במבטו בתחנת הדלק אחר אדם המתאים במראהו לחקלאי חילוני, לאחר כמה דקות נפגשו עיניו באדם שהתאים להגדרה זו ואף נראה כמחכה למישהו. הוא ניגש אליו, ומיד כשהבחין בו הלה, אורו עיניו. "הרב מאיר?" "כן". "אני שמח לפגוש אותך", אמר האיש שהזדהה כליאור, "בבקשה אתה מוזמן להיכנס לרכבי שם נוכל לדבר יותר בנחת", אמר.

השניים התיישבו ברכב, ליאור פתח ואמר: "תראה הרב מאיר, אני חקלאי ביישוב בדרום הארץ, השנה החלטנו אני ואשתי לשמור שמיטה, אבל אין לנו שום מושג כיצד עושים זאת ובמה זה כרוך. אין לי בעיה, אני מוכן לשלם כל מה שצריך על מנת לשמור שמיטה".

הרב מאיר. "לא מפתיע אותך אדם חילוני כמוני, שאין לו מושג קלוש בשום דבר בדת, מחליט לפתע להשבית ארבעים דונם של שטח חקלאי פורה ומניב יבול יפהפה?!!" "את האמת אומר לך, מהרגע שדברנו בטלפון בפעם הראשונה השאלה הזו מנקרת לי בלב, ככל שהפגישה ביננו מתמשכת, התמיהה רק הולכת ומתגברת. נו, אולי הגיע הזמן שתפרוס את הקלפים על השולחן והתעלומה תיפתר?"

"הדבר החל לפני שלוש שנים", החל ליאור לספר. "יום אחד שוחחנו אני ואשתי על אודות העובדה שאנו חיים בארץ ישראל ואנו יהודים, העלנו את השאלה מה דבר זה אומר לגבינו, אין לנו כל מושג ביהדות, הפעם האחרונה שבה נפגשנו עם משהו יהודי היתה בשיעורי התנ"ך בבית הספר היסודי, זה לא יתכן שנשנה בארץ ישראל, כיהודים, תוך סיכון ומלחמות, עדיף שנעצור לרגע לחשוב מה כל זה אומר לגבינו. "מסקנת הדברים היתה, להתחיל כל ערב לקרא יחד עם כל המשפחה כמה פרקים בתנ"ך, דבר זה כך חשבנו, ירחיב את אופקנו בכל הקשור ליהדות".

וכך מידי ערב, באווירה נעימה אנו מתיישבים עם הילדים בגינה, שותים משהו, וקוראים כמה

"אין צורך לשלם כלום", ענה הרב מאיר כשחיוך קל על פניו, מסתבר שלאיש אין באמת כל מושג שמיטה מה היא. "על מנת לשמור שמיטה" המשך "פשוט יש צורך לא לעבוד כלל בקרקע לאורך כל השנה הנקראת שביעית. תחילתה של השנה היא בראש השנה שנת תשס"ח וסיומה בראש השנה תשס"ט, זו התורה כולה על רגל אחת", סיים הרב מאיר את דברי הפתיחה.

במשך הפגישה הוא פירט לפניו את הפרוצדורות היותר מורכבות הכרוכות בהכנת השדה לשמיטה, באופן השבתתו, ובשאר הפרטים ההלכתיים. "הגוף במסגרתו אני עובד יעמוד כל העת לשירותך ולעזרתך", הוסיף הרב מאיר. "תוך כמה ימים נשלח אליך בעז"ה מדריך חקלאי שיעמוד לימינך וילווה אותך אורך כל השנה". "תודה רבה", אמר ליאור, "זה באמת מעניין כל מה שאתה מספר, עד היום היו לי מושגים בסיסיים בלבד על אודות השמיטה, אני מבין שזה הרבה יותר מסובך ממה שחשבתי". "הנסיון לא קל" הוסיף הרב מאיר, "הרבה יותר קשה ממה שאתה חושב, אבל תדע לך שיש הרבה עזרה ממרום, על כל צעד ושעל".

"את זה אתה לא צריך לספר לי", הפתיע ליאור, כשחיוך מופיע בקצה פיו. "למה כוונתך?" הסתקרן

מתוך הפסוקים. התורה עצמה אומרת, שאם תשאלו מה נאכל באותה שנה הרי לא נזרע וממילא לא יהיה לנו מה לאסוף אחר כך בדיוק כמו שאנו באמת שאלנו וכאן באה תשובה שמאוד הפתיעה אותנו: הבורא מבטיח שהוא יצווה את הברכה, והאדמה תצמיח בשנה השישית עבור שלוש שנים!

הבטנו המומים אחד בשני, כיצד התורה יכולה להבטיח שבמחזוריות קבועה לאחר חמש שנים בהן הקרקע תניב יבול מסוים, ישתנה הטבע שלה בשנה השישית והיא תניב פי שלשה? זוהי הבטחה על טבעית בעליל.

בשביל משפחה חקלאית - חילונית הקוראת להנאתה בתנ"ך, הדבר חורג מגבולותיו של סיפור היסטורי גרידא, מדובר בהתאבדות של העם כולו! ואז אשתי זרקה לחלל האוויר, "ליאור, בא נבדוק את זה, בא נחליט שאת כל החקלאות שלנו אנו משביתים בשמיטה, ונראה מה קורה בשנה השישית, הא, מה דעתך?" הרהרתי לעצמי, לאחר מספר רגעים החלטתי להענות לאתגר: "תראי זוהי אפשרות נהדרת לבדוק את המסופר בתנ"ך, אבל אין לי מושג מתי זה יוצא השמיטה הזאת". לאחר מספר בירורים נודע לי שאנו עומדים בשנה החמישית. זה היה לפני שנתיים.

פרקים בתנ"ך. מידי פעם מתפתחים דיונים על מה שקראנו זה עתה, והתחושה הכללית היא שכל יום אנו לומדים דברים חדשים אודות עם ישראל, ההסטוריה המרתקת שלו, הקשר לפיסת ארץ זו ויסודות האמונה אותם הנחיל לאנושות כולה.

ואז יום אחד אנו מגיעים לפרשת "בהר", אנו מתחילים לקרא את הפסוקים ומתגלה לעניינו צווי מאוד מיוחד: "שש שנים", אומרת התורה, מותר לך לזרוע את השדה, ולעבוד אותו כראוי, אולם לאחר שש שנים אלו באה השנה השביעית בה עליך להשבית את כל העבודה החקלאית לחלוטין! הבטנו אני ואשתי אחד על השני מופתעים. בעת העתיקה לא היו מרכולים בהם ניתן היה להשיג סחורה בלא קשר לעונה, לא היו מקררי ענק לאיחסון תוצרת חקלאית סיטונאית. כיצד אם כן עם שלם המתפרנס כולו מהחקלאות יכול לעמוד בצווי שכזה, אחת לשבע שנים לא לזרוע ולא לקצור, ולא לגדל שום דבר הניתן לאכילה. עד כמה שזכור לנו ירד להם לחם מן השמים רק בהיותם במדבר אך לא לאחר שנכנסו לארץ.

התחלנו לדון בדבר עד שהבת שלי לפתע קוראת: "אבא תעבור בבקשה עוד שניים עשר פסוקים, יש פה את התשובה התנכ"ית לשאלה שלכם". עברנו לפסוק כ' והנה השאלה שלנו עולה

החלטנו לעצמנו שנשמור שמיטה, והתחלנו לצפות בכליון עיניים לבואה של השנה השישית. ליאור השתתק לרגע ולגם מעט מבקבוק השתיה שבידו. הרב מאיר שהיה מתוח כהוגן שאל: "נו, עכשיו אנו כבר במחצית השנה של השנה השישית, יש בידך תוצאות?" "כן" אמר ליאור והשתתק, נהנה מהמתח.

"ו..." "צר לי לומר הברכה לא הופיעה אצלי פי שלשה". "אז מה כן קרה?" "אני חקלאי כבר שלשים שנה, הנתונים אצלי מאוד מדוייקים, כל שנה הרווחים הם פחות או יותר אותו דבר, אולם השנה קרה לי משהו מאוד מוזר, צרוף מקרים ייחודי גרם לכך שהשנה הרווחתי פי חמשה!

בירור קצר העלה שהשנה נקנתה כמות גדולה של חומר ריסוס מחברה סינית במחיר הרבה יותר זול, אבל כמו תמיד מתברר שיותר זול פירושו יותר יקר, החומר לא היה ראוי לשימוש, וכל התוצרת החקלאית של ספרד ועוד מדינות נאלצה להיזרק. נוצר מחסור עולמי בפלפלים, והמשווקים חיפשו נואשות בכל מקום בעולם אחר מטעי פלפל. כשנדע להם עלי, הם היו מוכנים לשלם הון תועפות על מנת לזכות בתוצרת החקלאית שלי".

כמובן שאני ואשתי עומדים המומים מול העובדה הזו, אין לנו מה לומר. כבר אמרתי לך שזו השנה השלישים שאני חקלאי, וכל שנה פחות או יותר התנבה זהה וכך גם המחירים, מבחינתנו צרוף המקרים השנה הוא יותר מידי גדול, איננו יודעים

החלטנו לעצמנו שנשמור שמיטה, והתחלנו לצפות בכליון עיניים לבואה של השנה השישית. ליאור השתתק לרגע ולגם מעט מבקבוק השתיה שבידו. הרב מאיר שהיה מתוח כהוגן שאל: "נו, עכשיו אנו כבר במחצית השנה של השנה השישית, יש בידך תוצאות?" "כן" אמר ליאור והשתתק, נהנה מהמתח.

"ו..." "צר לי לומר הברכה לא הופיעה אצלי פי שלשה". "אז מה כן קרה?" "אני חקלאי כבר שלשים שנה, הנתונים אצלי מאוד מדוייקים, כל שנה הרווחים הם פחות או יותר אותו דבר, אולם השנה קרה לי משהו מאוד מוזר, צרוף מקרים ייחודי גרם לכך שהשנה הרווחתי פי חמשה!

"פי חמישה?" "ממש כך, מאזן הרווחים שלי השנה הוא שיש כרגע בידי כסף כמו שאני מרוויח במשך חמש שנים בדיוק! מבחינתי אין כל בעיה לשמור שביעית ברווח וגם להתחיל בפיתוח הקרקע שנה לאחר מכן".

"מה קרה השנה שלא קרה בכל השלושים שנה האחרונות?" שאל הרב מאיר כשהוא אחוז הפתעה. "אני מגדל בארבעים הדונם שברשותי פלפלים, בעיקר לייצוא לחו"ל", ענה ליאור. בדרך כלל אני מוכר קילו שלוש וחצי שקל, השנה פנו אלי מכל –פלפלים במחיר סיטונאי בשלוש העולם

שנאמרה בעני, הרי בעצם מחזיק הוא את עצמו. וכן אמרו חז"ל "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית" [ויק"ר ל"ד].

מי מחזיק את מי

בשנים הראשונות לנישואיו של הגאון רבי אליעזר גורדון, נהג חותנו לפרנסו ביד רחבה, כשהוא מאפשר לו לעסוק בתורה ללא הפרעה. רבי אליעזר ישב על התורה ועל העבודה, וחותנו היה מאושר.

כעבור כמה שנים הורע מצבו הכלכלי של החותן, ועול הפרנסה היה כבד על כתפיו. אך על דבר אחד לא היה מוכן לוותר. על החזקתו של חתנו הדגול. אלא, שבעיני החותנת לא מצא הדבר חן. בכל עת מצוא היתה טוענת כלפי בעלה: 'עד מתי נוכל להחזיק את חתננו על חשבוננו. הלא גם כך, לא קל לנו לפרנס את בני הבית'.

ברם, החותן לא אבה לשמוע. 'וכי מה סבורה את?' היה אומר לאשתו, שאנו מחזיקים את החתן? לא ולא! הוא, בעסק תורתו, מחזיק אותנו'.

כיצד להסביר זאת מלבד ההסבר שזו ברכה אלוקית. "זהו, הגיע הזמן לעשות את חלקנו בהסכם ולשמור שמיטה במלואה"...

הלימוד מזה למעשה. האמונה היא נסתרת ורק ע"י התבוננות ניתן לראות אותה

לומדי התורה הם מחזיקים את העולם

"וכי ימוך אחיך וכו' והחזקת בו" (כ"ה - ל"ה) שואל האדמו"ר מסקולען, מהו הלשון "והחזקת בו", היה לו לומר והחזקת אותו? ומביא, ע"פ מה שדקדק ה"חפץ חיים" בלשון הפסוק "עץ חיים היא למחזיקים בה" [משלי ג' - י"ח], מדוע כתוב בה ולא כתוב אותה?

ותירץ ה"חפץ חיים", כי על אף שממבט שטחי וחיצוני נראה כאילו תומכי התורה מחזיקים את התורה, אבל לאמיתו של דבר אין הדבר כן, אדרבה, התורה היא המחזיקה את תומכיה. למה הדבר דומה, שיש רוח סערה, ואדם מחזיק באילן כדי שלא יפגע. וכי יעלה על הדעת לומר, שהאדם הוא המחזיק את האילן? אכן, האילן הוא זה המחזיק ומציל את האדם. אותו הדבר גם לגבי המצווה "והחזקת בו"

למעשה פרשת בהר

למה נסמכה השמיטה למצוות צדקה
וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצויתי את ברכתי לכם (כה, כ - כא) כתב בספר "צרור המור": ענין השמטה והיובל, יש להם סודות עמוקים ודברים שהם כבשונו של עולם. ולפי הנגלה הוא שורש כל התורה כולה ויסוד העולם כולו, כי העולם א"א להתקיים אלא עניים עם עשירים. ובענין השמיטה והיובל רצה השי"ת שיהיו שוים עניים ועשירים, כדכתיב לך ולעבדך (לעיל ז) וכתוב ואכלו אביוני עמך (שמות כג, יא.) וידוע כי העני כל ימיו מכאובים וכעס ענינו, כי אין לו מה לאכול, ובכל עת ובכל עונה עיניו נשואות לשמים וחיייו תלויים לו מנגד, ובבקר יאמר מי יתן ערב, מפחד לבבו ועניותו. אבל העשיר כל ימיו בשמחה וטוב לב משתה תמיד, בענין שבעושרו וברוב לבבו שוכח העני ואינו יודע במכאוביו. ולכן רצתה התורה להביא שנת השמיטה והיובל, שיהיו ב' שנים רצופים קדושות. באופן שאפילו העשיר נושא עיניו לשמים, אחר שאין זורעים וקוצרים. ואומר מה אוכל ומה אשתה, כדי שידע ויזכר צער העני שכל ימיו ושנותיו בצער ובדאגה.

גם כאשר היה רבי אליעזר זוכה לבקשות שונות, לבוא ולכהן פאר ברבנות בערים אלו ואחרות, היה חותנו מתחנן לפניו ממש, שלא יעזוב את ביתו. כך נמשכו פני הדברים, עד אותו יום בו התדפקו על דלת הבית פרנסיה של העיר סלבודקא, וביקשו את רבי אליעזר שייאות לשבת על כס הרבנות בעירם. שוב לא יכול היה החותן לעמוד מול תחנוניה של אשתו, ורבי אליעזר קיבל את הסכמתו לעקור לסלבודקא. אך באותו יום, בו אמור היה רבי אליעזר לעזוב את הבית, ארע הגרוע מכל. החותן שב מן התפילה ורגליו דרכו על מפתן הבית, ולפתע פתאום, ללא התרעה מוקדמת, התמוטט על הארץ והשיב את נשמתו לבוראה. זעקותיה של האלמנה האומללה, בהלווייתו של בעלה, הרקיעו שחקים וקרעו לבבות. 'אוי, בעלי' זעקה שוב ושוב, 'מי יודע אם לא אני הרגתיך. הלא עתה נוכחתי לראות, כי צדקת בדבריך, שתורתו של החתן היא שהחזיקה אותך בחיים!...

בקי בכל חכמות ומסר בנו בידו ללמדו כל חכמה ובפרט מה שנוגע בתכסיסי המלוכה. והחכם לימד את הבן כראוי ויביאהו אצל אביו ויאמר כבר למד כראוי תעשה לו כור המבחן. ויבחנהו המלך וימצאהו שלם בכל וישמח שמחה גדולה ויצו לתת לאותו חכם מן האוצר לו מאה אלף זהובים וגם נתן לו אות של הכבוד והשררה. ויען החכם ויאמר למלך עוד נשאר דבר אחד שצריך אני ללמדו ודי לזה זמן שעה אחת על כן תשלח אותי לביתי ואלמדהו. ויאמר טוב הדבר וישלח את בנו לבית החכם והנה החכם סגר הדלת ויתפוס את בן המלך ויתן בסד רגליו ויכהו חמשים מקלות על רגליו עד כי התחיל הדם להיות שותת כזרם מים והבן צועק ואין מושיע לו. אח"כ הניח אותו תוך עגלה אחת וישלחהו אצל אביו וירא המלך את בנו צועק וגונח והדם שותת מרגליו. ויאמר מה לך ויספר לאביו. והמלך נתמלא חימה וגזר לתלות את החכם על העץ. אך צוה שיביאהו אצלו קודם הצליבה לשאל אותו על מעשה הרע שעשה ויביאהו לפני המלך ויאמר כבר גזרתי לצלוב אותך ואם

אחר שהעשיר בשנים או בשלשה שנים נושא עיניו לשמים, ואומר מה אעשה לאנשי ביתי כי אין לי לזרוע ולקצור, מה יעשה העני שכל ימיו מכאובים מדוחק עניות. באופן שכשהעשיר יראה עצמו בעושרו, יזכור הימים שעברו עליו מהשמיטה והיובל. ויאמר אני בשתי שנים של שמיטה ויובל לא הייתי יודע מה לעשות לאנשי ביתי, והייתי בצרה וצוקה ובצער ובדאגה והייתי אומר מה אוכל ומה אשתה. מה יעשה העני שכל ימיו מכאובים ולא ראה בטובה, ועיניו נשואות לשמים ולבריות, כי עולליו שאלו לחם פורש אין להם, בענין שבזה יזכור העני וירחם עליו. וז"ש בכאן וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וצויתי את ברכתי לכם ועשת את התבואה לשלש השנים. בענין שזהו יסוד התורה והעולם, כאמרו אמרתי עולם חסד יבנה".

כעין זה ממש כתב בספר "בן איש חי" והוסיף בזה משל: "למלך שהיה לו בן יחיד אשר הוא יורש העצר שלו ויביא חכם אחד

מקלות דבר המלך אין להשיב יכוהו זה ימות מיתה משונה על גניבת מאה דינר. כמה עוול עשה זה במשפט. לכך הכיתיו מקלות שיעור שיוכל לסבול. כדי שיוכל לשער צער המקלות עד כמה מגיע בעשרה, ועד כמה מגיע החמשים ועוד ועוד. ואז ידע לגזור העונש הראוי לפי העון. וישמח המלך על דבריו ויוסיף לו מתנה יותר על מתנתו". עכ"ד הבא"ח.

וכן רואים בפסוק "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גואלו הקרוב אליו וגאל את ממכר אחיו" (כה, כה) בפסוקים הקודמים, כאשר התורה מדברת על עניני משא ומתן ועל היושר הנצרך בענינים אלו, מדבר הפסוק בלשון רבים: "וכי תמכרו ממכר לעמיתך..." (כה, יד) גם כאשר מדובר על הונאת דברים, מדבר הפסוק בלשון רבים: "ולא תונו איש את עמיתו" (שם, יז) לעומת זאת, כאן, מדבר הפסוק בלשון יחיד: "כי ימוך אחיך... ובא גואלו הקרוב אליו".

אלא אומר על כך האלשיך הקדוש: כאשר בא אליך אחיך הנתון בצרה, והוא זקוק לעזרה, עליך לחוש כאילו אין איש מלבדך

יש קשה מצליבה הייתי עושה לך ורק הגד לי מה השטות הזאת שעלתה בדעתך להרע לבני רעה כזאת ואבדת בידים שכר העצום והכבוד שהיית לוקח. ויאמר החכם אני נאמן במלאכתי ולא אעשה רמיה לך השלמתי מלאכתי היום בדבר הזה שעשיתי. מתחלה אשאלך אם אתה רוצה לעשות בנך סוחר או מלך הלא בודאי שרצונך לעשותו מלך במקומך ולכך מסרתו לי העיקר הוא ללמדו תכסיסי מלכות. וכן עשיתי ולמדתי ובדקת אותו ומצאתו שלם ורק הוא עדיין חסר דבר אחד שהוא עיקר וצורך גדול בתכסיסי המלוכה. יען מלך במשפט יעמיד ארץ וכל אדם שעושה דבר חוץ לשורה יביאו משפטו לפניו אך העונש צריך להיות כפי מדרגת החטא. ויזדמן שיבא לפניו דין אדם אחד שגנב מאה דינרים והוא יחרוץ עליו משפט להכותו אלף מקלות והוא מחמת שבימיו אפילו פרעוש לא עקצו מחמת השמירה שעושים לו אינו יודע כמה הוא שיעור צער המקלות. ובאמת אם יכוהו שלש מאות ימות ואם חמש מאות יהיה גופו חתיכות חתיכות. אך כיון שגזר אלף

וכן הביא בספר ילקוט לקח טוב (בהר) בטחון אמיתי ובטחון מעוות וכי ימוך אחיר ומטה ידו עמך והחזקת בו (כה לה) כתוב במדרש (ויק"ר לד א) וכי ימוך אחיר הדא הוא דכתיב (תהלים מא) אשרי

משכיל אל דל

יש אנשייך, אומר המגיד מדובנא (מובא בספר קהלת יצחק) השרויים תדיר בדאגה. גם אם ברכם ה' בעושר ובהון רב אשר יספיק כדי לכלכלם בכבוד כל ימיהם, לא יפסיקו מלטרור בהגדלת עושרם. מקור דאגתם הוא החרדה לעתידם ולעתיד ילדיהם.

לעומתם ישנם אנשים שמחים טובי לב שהדאגה היא מהם והלאה גם אם בידם מזון לסעודה אחת בלבד הם בוטחים בה' שישלח להם כל צרכיהם.

תופעה מצויה היא שכאשר באים לבקש מן הראשונים סיוע כספי לאיזה שהוא ענין נחוץ הופכים הם עורם ומשיבים למבקשים שעליהם לדעת שה' יושב וזן את כולם מקרני ראמים ועד ביצי כנים לכו

- אתה היחיד שקיים, ואתה מוכרח לעזור לו! אל תאמר בלבך 'יש עוד אנשים שיכולים לסייע', ואל תמליץ לאח הסובל 'לך אליו, הוא כבר ידע איך לעזור לך...'. עזור לו אתה!

רעיון כעין זה מובא בשם הבעש"ט: הגמרא (חולין קט ע"ב) אומרת, שכל דבר שאסר עלינו הקב"ה - נתן לנו דבר התר כנגדו. כגון: אסר הקב"ה את החזיר, והתיר מוח של דג שבוטא שטעמו כטעם החזיר. אסר הקב"ה גילוי עריות, והתיר אשת אח - יבמה. אסר אשת איש, והתיר גרושה בחיי בעלה. אסר לנו דם, והתיר את הכבד שכולו דם, והוא קרוש וטעמו כטעם דם. ואומרים ששאל הבעש"ט: אסר הקב"ה כפירה, ומה התיר לנו כנגדה? וענה: כשבא רעך לבקש את עזרתך, תהיה 'כופר' - אל תפטור עצמך מלהושיט עזרה בטיעון 'ה' יעזור...'. עכשיו מוטל עליך לנהוג כאילו אף אחד מלבדך אינו עומד לעזור. אתה תעזור! ככל יכלתך!

להורות כי מידת הביטחון נועדה אך ורק לאדם בעיני עצמו. אולם כאשר ימוך אחיו אל לו לסמוך על הבסחוו אלא להחזיק בו לזה נתכוון המדרש 'אשרי משכיל אל דל' אשרי המשכיל ומבין שביחסו אל דל אין לו לסמוך על הבטחון אלא לסייע.

ויש להוסיף המעשה עם הרב גלינסקי שעשיר חיזקו באמונה וביטחון במקום לתרום לו והוכיח לו הרב גלנסקי מר"ע שכל מאן דעביד לטב עביד, ולמה לזה כסף מהמטרונותא ואכמ"ל.

מאספלקריא בהר תשפ"א באהלה של תורה

/ הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד',

כולל ישיבת מיר ירושלים

הלואה בריבית הוא כפירה ב"ה' אלוקי ישראל" (וחיזוק בעידן זה על דיבורי חול בבתי כנסיות שג"כ אין לו חלק באלוקי ישראל!) את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך. אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים (כה, לז-לח)
"הלואה בריבית הוא כפירה בה' אלוקי ישראל"

לבתיכם ודעו כי מאן דיהיב ח"י יהיב מזוני וכו'.

זוהי דוגמא מובהקת של בטחון מעוות ומזויף. אילו היה בעל בטחון אמיתי היה עליו לנהוג להפך ממה שנהג. בכל הנוגע להבטחת עתידו הכלכלי ולביסוסו היה צריך להצטייד באמונה ובטחון. כי ה' יזון ויפרנס אותו ואת צאצאיו - ולהקדיש את זמנו לתורה ומצוות. את דאגתו לעצמו היה צריך להמיר בדאגה לאחרים, להחזיק יד עני ואביון ולגמול חסד עם כל אדם.

בזה יש לפרש את סמיכות הפרשיות שבין 'וכי ימוך אחיך' לבין דיני שמיטה. מצוות השמיטה נועדה בין השאר להשריש בלב איש ישראל את מידת הבטחון, על ידי כך שבמשך שנה תמימה נשואות עיני הכל לשמים בציפיה להתממשות ההבטחה של 'וצויתי את ברכתי'. עם ההתחזקות בבטחון נוצר מקום לחשש שמא יהיו אנשים אשר ישתמשו במידה זו גם כלפי אחרים, כמבואר לעיל הסמיכה התורה את ענין הדאגה לענין מצוות השמיטה

כולם, כמפורש במקומו בס"ד כי על כן באו נסים כוללים כל חלקי העולמות כולם. והכל עשה על אודות ישראל כמפורש בהתראות המכות. וגם נודע יציאת מצרים בהשגחה ההיא כי מאתו יתברך היתה כי על כן שידד שר ומזל כנודע.

והנה הזורע ונוטע בוטח בה' יצו את ברכתו, או נושא ונותן בבטחה בו יתברך שממכון שבתו ישגיח וישלח ברכה במעשה ידיו, ההוא יקרא 'יהודי מודה בה' אלוקיו וביציאת מצרים' כי הכל הוכר בהשגחה. אך אשר יאמר הנה אני הייתי מרויח בממוני אחד מעשרה, ועל כן אם אלוה לך תתן לי הסך ההוא, הנה זה יורה כי ההצלחה והריוח טבעי הוא ולא בהשגחה או על פי המזל או שר שאינן בלתי בעלי תכלית, ויראה לו שיש קצבה לברכתם כפי מה שנהוג להרויח, ובחשבו כי מהם הוא גם הוא קוצב על השערתו כברכתו.

אך אשר הוא יהודי ונזר אלוקיו על ראשו, לא יאמן בשוא נתעה, כי אם יהיה לבבו שלם עם אלוקיו כי הוא יתברך המשגיח והמשפיע וכאשר הוא בלתי בעל תכלית כן ברכתו משוללת קצבה, כי אם לפעמים מפליג בברכת המעט ולפעמים ימנעה מהמרובה לפי מעשה האיש ההוא.

וכאשר הוא יתברך לא יקשה לפניו עשות יש מאין, כן אפילו בהיות התבואה בכרי וישערוהו

א[ופרש"י "להיות לכם לאלוקים" - שכל הדר בארץ ישראלי אני לו לאלוקים, וכל היוצא ממנה כעובד עבודה זרה. ומקורו בגמ' בכתובות (ק', ב). ומסמיכות המקראות משתמע, שיש שייכות בין איסור "ריבית" לענין הזה של "כל הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה".

ועלינו לבאר הן את המושג הזה של "הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה", והן את השייכות בינו לבין אסור ריבית.

המלוה בריבית כופר בה' אלוקי ישראל וביציאת מצרים

[ב] ונביא כאן את דברי האלשיך (דברים פרק כג) הנפלאים, שמביא מה שהפליגו חז"ל על איסור ריבית באמרם (ב"מ ע"א, א) ש"המלוה בריבית כופר בה' אלוקי ישראל", וכן אמרו (תו"כ ה, ג) ש"המלוה בריבית הוא כופר ביציאת מצרים".

והדברים טעונים ביאור, מה כה גרוע וחמור בריבית, שנחשב מכח זה ככופר ח"ו באלוקי ישראל וביציאת מצרים.

וכך מבאר האלשיך הקדוש:

"אך אפשר יען כי כל הפנה אשר כל התורה תלויה בה הלא היא ההשגחה, כי באמונת ההשגחה אשר נראתה לעיני הכל ביציאת מצרים ידעו ישראל וכל העולם כי ה' ברא כל העולמות

וביציאת מצרים – ששם למדנו שהקב"ה משגיח ומנהל את הכל.

"לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך למען יברך ה' אלוקיך כו"

ג] ומוסיף האלשיך לבאר מדוע אסרה התורה להלות בריבית רק לישראל ולא אסרה התורה להלות לנכרי בריבית:

"זזה אחשוב גלה הוא יתברך פה באמור (דברים כג, כא) "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך", לומר לנכרי ההולך אחר הטבע או אחר המזל או שר גם אתה התנהג בו לשיטתו, אך לאחיך שהוא בעל אמונת ההשגחה כמוך לא תשיך.

וביאר הטעם (שם) "למען יברכה ה' אלוקיך בכל משלח ידיך", שהוא כי למה שה' אלוקיך יברכה שלא בטבע יש מאין כי לא תהיה הברכה שתזרע שדך ולא תלקה התבואה, כי אם בכל מה שתשים ידך ירבה הדבר ההוא בלי קצבה, כי אם יש מאין. כי אשר בטבע היה להרויח עשרה תמצא מאה כי כל העודף הוא יש מאין, כי גם שאמרו שצריך במה שתחול הברכה עם כל זה הברכה עצמה היא יש מאין, כאסוך שמן על ידי אלישע הנביא (מלכים ב, ד ג) וכנד הקמח שעל ידי אליהו ז"ל (מלכים א, ז יד) כי יש מאין היה".

בסך כורים שם במקומו ירבה יותר על מה שהיה הכרי אשר הוציא השדה, נמצא כל העודף הוא יש מאין, ועל כן נצטוונו (תענית ח, ב) לבקש טרם מדוד הכרי ולומר "יהי רצון וכו' שתשלח ברכה בכרי הזה", ואם מדד ואחר כך אמר הרי זו תפלת שוא, ואילו אין הברכה שימצא יותר מאשר הוציא השדה, כך הוא המבקש רחמים קודם מדידה כמו אחר מדידה, ואם יהרהר איש על זה נמצא בלתי מאמין דברי חכמים ושכל אשר אמרו שיאמר קודם מדידה וכשהתחיל למדוד הם דברי בטלה חלילה, וכן מה שאמרו שאם אמר אחר כך לא אמר כלום גם אלה לא כן הוא כי הכל אחד, ובכלל הדבר הוא כופר בהשגחה ובתורה שבעל פה ולא מישראל הוא.

כלל הדברים, כי פנת יקרת תורתנו והאמנת יציאת מצרים ששם ניכר לעיני הכל מושלו יתברך בשלשת העולמות ושודד מערכות ושרי מעלה, והיותו אלוקי ישראל ביחוד, הכל תלוי באמונת ההשגחה. ואם כן איפה הקוצב ריוח מעותיו על חבירו הלא יגע באמונה הגדולה הזאת ויפיל את הכל חלילה".

ומבואר מדבריו, שהמלוה בריבית הוא כופר בהשגת ה' על בני האדם, ולכן הוא כופר בקב"ה

ומוסיף האלשיך לבאר את המשך המקרא שם שאמרה תורה "למען יברכך ה' אלהיך בכל משלח ירך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה": "והראיה כי לא על ידי מזל או שר תהיה ברכתך, הלא הוא על הארץ אשר אתה בא שמה, כלומר כי הלא אתה אין מזל שולט בך כי אין מזל לישראל (שבת קנו, א), וגם הארץ אין עליה שר או מזל כי אם ה' הדורש אותה תמיד, ואם כן אמור מעתה כי הכל בהשגחה מאתו יתברך. ואם כן אשר בנשך נתן ותרבית לקח לא יחיה בקרב ישראל שחיו על ידי יחזקאל (יחזקאל לז, י), כי הלא החיות המת לא בטבע הוא ולא מפאת שר או מזל רק בהשגחה אלוקית ועל כן המכחישה לא יחיה בה".

וכותב המהר"ל (גור אריה בפרשתן): "ולכן כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודה זרה, כי הוא יוצא מרשותו של הקב"ה, ששם הוא לו לעזרו ולסייעו, ויוצא לארץ שנתונה תחת יד השרים העליונים, והרי הוא מהדר ומפאר לאלהי נכר הארץ".

ויסוד הדברים מבוארים ביהושע (כב, כד-כה), שבני גד ובני ראובן חששו שמא יאמרו להם שאר השבטים ש"אין לכם חלק בה" ו"מה לכם ולה' אלוקי ישראל" – מחמת שדרו בחוץ לארץ בעבר הירדן. וביאר שם הקהילת יעקב (לרבי יעקב פארדו) שזה ע"ד אמרם "כל הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוה", כי שם בא השפע ע"י שר של האומה ההיא, ולכן זה דומה כמי שאין לו אלוה.

ובזה א"ש היטב השייכות בין איסור ריבית לדבר זה – כי יסוד איסור ריבית הוא הכחשה בהשגחת הקב"ה על ישראל בפרט, והרי זה כמי שיוצא מן הארץ שלא מאמין בהשגחת המיוחדת של הקב"ה על ישראל.

ועפ"ז מובן היטב גם הביטוי שאמרו שהמלאה בריבית הרי הוא "כופר באלוקי ישראל" – וזה

כי הנה כותב הרמב"ן (ויקרא יח, כה): "בחוץ לארץ אע"פ שהכל לשם הנכבד אין טהרה בה שלימה, בעבור המשרתים המושלים עליה, והעמים תועים אחרי שריהם לעבוד גם אותם, ולכך יאמר הכתוב (ישעיה נד, ה) "אלהי כל הארץ יקרא" כו" (ומרחיב לבאר שם שלכן מקיאה א"י את עוברי עבירה).

אין לכם חלק באלוקי ישראל

[ד] עפ"ז נמשיך לבאר מה שאמרו "כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה" ואת השייכות בין זה לאיסור ריבית.

כי הנה כותב הרמב"ן (ויקרא יח, כה): "בחוץ לארץ אע"פ שהכל לשם הנכבד אין טהרה בה שלימה, בעבור המשרתים המושלים עליה, והעמים תועים אחרי שריהם לעבוד גם אותם, ולכך יאמר הכתוב (ישעיה נד, ה) "אלהי כל הארץ יקרא" כו" (ומרחיב לבאר שם שלכן מקיאה א"י את עוברי עבירה).

ומבאר הבן איש חי (ויקרא שנה א אות א) ע"פ מש"כ בספר אפיקי יהודה (דרוש יד) במאמר אחאב שכפר באלוקי ישראל (עי' סנהדרין קב, ב ועין אליהו שם), שהקב"ה נקרא "אלוקי ישראל" מפני שאין ביניהם שר אמצעי, אבל לגבי אומות העולם הוא נקרא "אלוקי האלוקים" כי יש להם שרים אמצעיים.

והנה העדות על כך שאין לישראל אמצעי, זה ממה שמצינו שהקב"ה השרה שכינתו בבתי כנסיות ובתי מדרשות.

ועל כן המזלזל בקדושת בתי הכנסיות ובתי המדרשות, הרי נראה שאינו מודה שיש שם השראת שכינה, ולכן אין לו חלק באלוקי ישראל, היינו בתואר של "אלוקי ישראל" שזכו בו ישראל.

מאספלקריא בהר תשפ"א באר התורה / הרב

יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס,

ירושלים

עפ"ד המלבי"ם¹ (שופטים ב, יב) שכותב, שבכל מקום שמוזכר שם ה' סתם זה ביטוי לקב"ה מצד היותו בורא העולם ומחדשו, אבל אם מוזכר "אלוקי ישראל" או "אלוקי אבותם" אז זה ביטוי לקשר שיש לקב"ה עם ישראל ועם אבותם – כי חלק ה' עמו.

המדבר דברים בטלים בבית הכנסת אין לו

חלק באלוקי ישראל

[ה] ונסיים מאמר זה בדברים שהזמן גרמא לעשות קצת חשבון הנפש להתחזק בקדושת בתי כנסיות, בעקבות מה שנגזר עלינו מעמו יתברך בעת הזו שאין אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהתפלל בבתי כנסיות.

והוא דברי הזוהר (שמות קלא, ב) הנוראים שכותב ש"המדבר דברים בטלים בבית הכנסת אין לו חלק באלוקי ישראל".

וז"ל הזוהר: "מאן דמשתעי בבי כנישתא במילין דחול, ווי ליה דאחזי פרודא, ווי ליה דגרע מהימנותא, ווי ליה דלית ליה חולקא באלהא דישראל, דאחזי דהא לית ליה אלהא ולא אשתכח תמן ולית ליה חולקא ביה ולא דחיל מניה כו".

¹ יסוד הדבר מבואר גם באברבנאל (שמות כד, י; דברים ד, יט).

ומסירו מן מדת הבטחון. כנודע מדבר המלויים בריבית שרובם מקטני אמנה ואבירי לב הרחוקים מצדקה מצד כי אין בטחונם בה'. ומה שמותר ליתן בריבית לעכו"ם, לפי שכל עכו"ם חזקתו שהוא אלם וגזלן, אפילו אם הוא כבוש תחת ידך מכל מקום דרכו לבוא בעקיפין, ואפילו אם ערבנו בידו לעולם אינו בטוח לא בקרן ולא בריוח, ועל כן תמיד עיניו נשואות אל ה' להצילו מידו, וזה טעם איסור הריבית בכל מקום. ומה שהזכיר העני דיבר הכתוב בהווה, כי סתם עני מוכרח ליקח בהלוואה, ועוד שסלקא דעתך אמינא שאם הלווה עני אינו עובר כי ההכרח הביאו לזה, קא משמע לן שאפילו הלווה העני עובר ב"לא תשימון" (משפטים כב כד). ועל כן נסמכה מצוה זו לפרשת השמיטה, כי גם טעם השמיטה הוא כדי שנשים בטחונינו בה', וכו'² עכ"ל.

ב-ב

"את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך: אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ

"אל תקח מאתו נשך ותרבית"

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך" וגו': "אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך" (כה, לה-לו)

א-א

בכלי יקר (שם) בד"ה אל תקח מאתו נשך ותרבית. מה שנאמר "אל תקח מאתו" משמע אבל מעשיר מותר ליקח, וכן בפרשת משפטים נאמר "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך וגו' לא תשימון עליו נשך" (כב כד). לכך כתבה התורה במשנה תורה "לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך" (כי תצא כג כא) **כל שהוא אחיך לא תשיך לו, ואף על פי שהלווה מרויח בזה, וזיל בתר טעמא כי עיקר טעם איסור הריבית הוא לפי שהוא מסיר מדת הבטחון מן האדם, כי כל בעל משא ומתן עיניו נשואות אל ה', לפי שהוא מסופק אם ירויח או לא, אבל הנותן בריבית ריוח שלו ידוע וקצוב וסומך על ערבנו שבידו ומן ה' יסיר לבו (ע' ירמיהו יז ה).** ומה שגם הלווה עובר בלאו ("לא תשיך לאחיך" וגו' כי תצא כג כ) לפי שהוא מחטיא את המלוה

המרבית אינו לו ללווה אלא למלוה. ועל כן הזכיר אצל התרבות 'אכלך' וכו' אצל הנשך לפי שהמלוה חושב להרבות הון ומאכלו, כי לשון 'אכלך' אינו שייך כי אם על המלוה החושב לאכול מן הריבית, ולשון 'נשך' שייך יותר בכסף כי אין דרך העולם ליתן סאה חיטין על מנת שיוסיף לו קב קב בכל שבוע אלא בבית אחת קוצב לו ליתן חמשת סאה בעד ארבע ואם כן מרגיש הוא חסרונו מיד ואינו דומה לנחש הנשך שריטה קטנה, אבל בכסף המנהג להוסיף פחוטה בכל שבוע והוא דבר שאינו מרגיש בו. ואמר "וחי אחיך" עמך כי גם אתה חיה תחיה לפי שבאמר ביוזקאל "בנשך נתן וגו' וחי לא יחיה" (יח ג), לפי שקפח פרנסתו של זה דומה כאילו המיתו על כן גם הוא חיה לא יחיה, אבל המסייע למחיתיו דין הוא שחיה יחיה גם הוא לכך נאמר "וחי אחיך עמך" עכ"ל.

² שם בכלי יקר; והזכיר לשון נשך ומרבית. כי **אצל הלווה נקרא נשך, כי הריבית דומה לנחש על דרך הנשך בעקבו** (ע' יח' מט יז) **הנותן שריטה קטנה והולך ומבצבץ ונופח עד קדקודו**, ומתחילה אינו ניכר עד עלות חמתו לאין מרפא. ואצל המלוה נקרא תרבות שמרבה הון ורסושו לפי דמיון, אבל באמת שלטוף נכסיו מתמוטטין. ונראה שמתעם זה לא הזכיר בכל הפרשה זו לשון "ומטה ידו" כי אם בזו הפרשה, כי בא להזהיר את המלוה שלא ימט כדרך שמתה ידו של זה, פן תשוה לו גם אתה בהתמוטטות, כי דוקא מי שכספו לא נתן בנשך לא ימוט, אבל אם נתן אז תשוה לו גם אתה כי נכסיו מתמוטטין ואינם עולין אם תחשוב להרבות הונך בנשך ותרבית. ומטעם הזה נאמר "את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך". לא הזכיר לשון לו אצל המרבית כמו שהזכיר אצל הנשך לפי שהנשך לבד לו ללווה אבל

מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים" ע"כ (בהר כה לז-לח).

בספר כתב סופר עה"ת (בהר כה לו) בד"ה אל תקח מאתו נשך ותרבית וכו', את כספך לא תתן וכו' (שם לז) אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם וכו' להיות לכם לאלקים (שם לח). נ"ל לפרש, הנה ראיתי בספר אחד [לכאורה כוונתו למש"כ בספר כלי יקר] שכתב טעם שאסר הכתוב ליקח נשך, כי מסיר בטחונו מה'. כי הזורע הוא ביד ה' אם יתן הגשם בזמנו, וכן הסוחר במסחרו אינו יודע אם ירוויח או יפסיד ועיניו אל ה', אבל מלזה בריבית בטוח לבו שירויח, ושלא יהיה בר ישראל לזה רשע ולא ישלם לו (עי' תהלים לז כא), ולכן אסרה התורה ליקח מישראל נשך. ומנכרי לא נאסר כי בנכרי הוא מסופק אם לא יפסיד ע"י שלא ישלם לו, ע"כ דבריו. והנה כתב רמב"ן כל הבטחות שהבטיח ה' בפרשת בחקותי הם על דרך נס בטבע, כי אין בטבע שאם ילך בחקות התורה שיהיה גשם ויצמיח ואם לא לא, עיין בו. והנה ארץ ישראל היא ארץ אשר ה' דורש אותה (עי' עקב יא יב) ומושגח בהשגחה פרטית, על פי דרכי היושבים בה אם הם טובים ואם רעים, כדכתיב בפר' ראה וכו' ובפר' בחקותי. והנה זה עצמו מחזק לב האדם ומכריחו לעבוד ה', כשיודע

אחר שטרח ויגע חרש זרע שאם לא יהיה לבו שלם עם ה' יהיה יגיעתו לריק, כי הגשם יעצר ולא יצמיח מאומה. אבל זה שמלזה בריבית בטוח לבו שירויח ואין דבר המעורר לבבו ומכריחו לעבודת ה'. והנה תכלית יציאת מצרים וביאת ארץ ישראל היה לעבוד את ה', ולכן תלה את מחיתם בעושים רצונו או לא, כהנ"ל, ולזה המלזה בריבית לא יהיה דבר המעורר אותו לעבוד ה', וז"ש "אל תקח מאתו וכו' אני ה' אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים", ותתחזק האמונה ע"י ישוב ישראל כמ"ש, וזה שמלזה בריבית אין לו תועלת משיבת ארץ ישראל כמ"ש, וק"ל, עכ"ל.

-ג-

כספו לא נתן בנשך וכו' עשה אלה לא ימוט לעולם (תהלים טו ה) בבבא מציעא (עא א): תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלזה אותם שלא בריבית עליו הכתוב אומר "כספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם" (תהלים טו ה). הא למדת שכל המלזה בריבית נכסיו מתמוטטין, והא קא חזינן דלא מוזפי בריבית וקא מתמוטטין, אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין, והללו מתמוטטין ואינן עולין. ע"כ.

ובפי' רש"י (שם) בד"ה מתמוטטים דזק הכי, נשארין בעולם, לא כן המלוה ברבית כספו אינו "עושה אלה לא ימוט", הא אם נתן בנשך ימוט: הללו מתמוטטין ועולין והללו וכו', והכי משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט לעולם, כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת עולם, אבל הנותן בנשך ימוט לעולם. עכ"ל.

-ה-

שם (עה ב) תניא, רבי שמעון אומר **מלוי רבית יותר ממה שמרויחים מפסידים**, וכו', ע"כ. ובפי' רש"י (שם) בד"ה מפסידין, **כדאמר בפירקין (עא א) מתמוטטין לעולם.**

ובחתם סופר (שם) בד"ה יותר ממה שמרויחים מפסידין. ר"ל כי כל עבירות שבתורה אינו מפסיד בעונשו יותר ממה שהרויח כי **הקדוש ברוך הוא משלם מדה במדה**, ואם כי בלי ספק הפסד עבירה הוא יותר משכרה **מ"מ הכל במדה ובמשקל לפי הראוי לאותו החטא**, כי הקדוש ברוך הוא נפרע מהם יותר ממה שמרויחים, כי הקדוש ברוך הוא פורע להם כמדתם שגם הם נפרעים מהלואה יותר ממה שלוה, עכ"ל.

ומבאר דעגשם של מלוי ברבית שיותר ממה שהרויחו יפסידו וכמו שנתבאר בחת"ס, וגם כספם אינו עולה כלל לשום אדם בעולם וכמו שביאר בשב שמעתתא.

-ד-

בספר שב שמעתתא (הקדמה אות ר) רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתוב אומר וכו'. ולכאורה יפלא דכשם שמקשה והא קא חזינ דלא מוזפי ומתמוטטין, ה"נ הא חזינ דלא מוזפי ומתמוטטין ואין עולין. ונ"ל דאיתא במדרש פרשת מטות (פרשה כב אות ח) "כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים" (תהלים עה ז), לא ממה דאדם יוצא למזרח ופורש לים, ולא למי שיוצא למדבר הרים, אלא ה' משפיל אף מרומם, ואף שמשפיל לזה, מרומם לזה, וגלגל החוזר, אמרו שם מפני מה נקראים נכסים שנכסים מזה ונגלים לזה מפני מה נקראים זוזים שזזים מזה לזה ע"ש, לזה מי שמלוה ברבית נכסיו מתמוטטין ואין עולין בשום מקום. וזה פירש"י והכי משמע קרא אין מוטתו מוטת עולם, היינו שיהיו עולים עכ"פ לאיש אחר בעולם והנכסים

להלוותן לעכו"ם ברבית, ומלוה אותן לישראל שלא ברבית, עליו הכתוב אומר "כספו לא נתן בנשך", דהיינו שהיה אפשר לו ליתן בנשך לעכו"ם ונתן לישראל בחנם. והא למדת שכל המלוה לעכו"ם ברבית ולא רצה להלוותן לישראל בחנם נכסיו מתמוטטין. וכו',³ עכ"ל.

מבואר בדבריו דגם ברבית עכו"ם, כל שיכול להלוותן לישראל שלא ברבית ומלוהו לעכו"ם ברבית, ג"כ הוא בכלל מה שאמרו שנכסיו מתמוטטין.

-ז-

בעל הטורים (שם כה לו) בד"ה וחי אחיך עמך. וסמך ליה "אל תקח מאתו נשך ותרבית". רמז וכו'. נשך בגימטריא זה נחש, וכו'. ד"א שדומה רבית לנחש שנושך כנחש (שם). וכו', עכ"ל.

סוטה (ט א-ב) תנו רבנן סוטה נתנה עיניה במי שאינו ראוי לה, מה שביקשה לא ניתן לה, ומה שבידה נטלוהו ממנה, שכל הנותן עיניו במה שאינו שלו, מה שמבקש אין נותנין לו, ומה שבידו נוטלין הימנו. וכן מצינו בנחש הקדמוני שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו, מה שביקש לא נתנו לו, ומה שבידו נטלוהו ממנו⁴ ע"כ.

-י-

"אם כסף תלוה את עמי את העני עמך" וגו' ע"כ (משפטים כב כד).
 בבבא מציעא (עא א): דתני רב יוסף "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", עמי ונכרי עמי קודם, וכו'. אמר מר עמי ונכרי עמי קודם פשיטא, אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל בחנם, וכו'. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות ומלוה אותם שלא ברבית, עליו הכתוב אומר "כספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם". הא למדת שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין, ע"כ.

ובמהרש"א בח"א (שם) בד"ה א"ר יוסי כמה סמיות עיניהן של כו'. רבי שמעון בן אלעזר אמר כל מי שיש לו מעות כו'. יש לדקדק וכו', וע"ק מאי אשמועינן רשב"א כל מי שיש כו' וכי קרא אתא לאשמועינן. ונראה לומר דקאי אדלעיל דקאמר עמי ועכו"ם עמי קודם בחנם, וכו', ור' שמעון בן אלעזר בא לומר בענין זה ודקדק בקרא שאמר "עושה אלה" במצות שב ואל תעשה, ואמר דמשתעי קרא במי שיש לו מעות והיה לו אפשר

⁴ עוד שם: אמר הקדוש ברוך הוא אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה, ועכשיו אחר הוא מכל הבהמה ומכל חיות השדה, אני אמרתי יהלך בקומה זקופה, עכשיו על גחום ילך, אני אמרתי יהא מאכלו מאכל אדם, עכשיו עפר

³ עוד שם: והכי מוכח הסוגיא דסוף פ"ב דמכות (כד א) דמוקי להאי קרא "כספו לא נתן בנשך" אפילו ברבית לעכו"ם, והשתא דאיייר בכה"ג אין זה סותר מה שפסק הרמב"ם (הל' מלוה ולוה פ"ה ה"א) שמצוה לטול רבית מעכו"ם ודו"ק.

-ח-

רק בנחש אמרו כן אלא כל מי שנותן עינו במה שאינו שלו נכלל במה שאמר מה שביקש לא ניתן לו ומה שבידו ניטל ממנו.⁵

-ט-

אבות (פ"ד מ"א) בן זומא אומר איזהו חכם וכו', איזהו גבור וכו', איזהו עשיר השמח בחלקו וכו', איזהו מכובד וכו', ע"כ.

ובשפת אמת (שם) בד"ה איזהו גבור כתב, יש לפרש כמו באיזה חכם הכוונה שע"י שלומד מכל אדם נעשה חכם, כן הפי' ע"י כבישת היצר נעשה גבור, וכן איזה עשיר שנעשה עי"ז עשיר, עכ"ל.⁶ ולפי מה שנתבאר בדברי המהר"ל דמה שאמרו

שכל מי שנותן עינו במה שאינו שלו מה שמבקש אין נותנים לו ומה שבידו נטלים ממנו, והוא משום שרוצה בדבר שאינו שלו בזה נראה שדבק בו ההעדר. וכמו כן מדה טובה מרובה דמאחר ששמח בחלקו פי' ששמח במה שנתנו לו ואינו נותן עינו במה שלא נתנו לו, הוא להיפך מההעדר ומה

ולפי המתבאר בגמ' בסוטה מה שמצינו בנחש הקדמוני שנענש שמה שביקש לא נתנו לו ומה שבידו נטלוהו ממנו, והוא משום שנתן עינו במה שאינו ראוי לו. וכמו כן במלוה ברבית מכיון דאיסור רבית ע"י מלוה הוא אינו בכלל חובת ההשתדלות לפי שהוא מסיר מידת הבטחון מן האדם. [וגם בנכרי ועמי שאז מצות הלוות לישראל ולא לנכרי] ולכן הוא נכלל באלו שנתנו עיניהם במה שאינו שלהם, שמה שביקשו לא ניתן להם ומה שידם ניטל מהם. ובזה יש לפרש מה שמבואר בבעל הטורים דנשך בגי' זה נחש.

ובמהר"ל (שם) בד"ה סוטה נתנה עיניה כו'. פי' כאשר אחד רוצה בדבר שאינו שלו, בזה נראה שדבק בו ההעדר כי השלם בעצמו למה היא לו [דבר] שאינו שלו, רק נראה שאינו שלם והוא בעל העדר, ולכן אף מה שהי' [לו] נעדר ממנו, וכן הוא המידה שכל מי שדבק בו ההעדר מגיע אליו העדר לגמרי, וכו' עכ"ל. והוא סמוכין למה שנתבאר דלא

יאכל, הוא אמר אהרוג את אדם ואשא את חוה, עכשיו איבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה. וכן מצינו בקין, וקרח, ובלעם, ודואג, ואחיתופל, וגחזי, ואבשלום, ואחזיהו, ועוזיהו, והמן, שנתנו עיניהם במה שאינו ראוי להם, מה שביקשו לא ניתן להם, ומה שבידם נטלוהו מהם, ע"כ.
⁵ ובמהר"ל (ב"מ ע"א א) בד"ה נכסיו מתמוטטין וכו' פי' דבר זה כי המלוה ברבית דבק בהעדר כי משיך את אחר ומעדיר ממונו שהוא חיותו, והדבק בהעדר נכסיו מתמוטטין גם כן, שיהיו נעדרים. ודבר זה אים דומה לגזל שאותו ממונו שגזל בלבד בא לידו בגזל ובשכיל זה אין ממונו אחר מתמוטט אבל המלוה מעותיו ברבית עליו נאמר 'מרבית הונו במשך ותרכי' (משלי כח ח) כי עושה (מתן ו) ומשא [ומתן] שלו שעשוי להרויח ממונו להיות משך את אחר ומעדיר ממונו, ולכן לא מקרא משך רק רבית ולא גזל, כי הגזל הוא באותו ממונו, אבל

רבית הוא מצד שמעדיר חיותו, ולכן מקרא משך כי המשיכה הוא לחיותו ומשיכת נחש. ולכן רבית בפרט הוא דבק בהעדר. ולכן נכסיו שהוא חיותו נחשב מתמוטטין כאשר דבק בהעדר, עכ"ל.

⁶ הנה משי"כ בשפת אמת לפרש בהמשנה 'איזהו עשיר' הכוונה שנעשה עי"ז עשיר. עי' תמיד (לב א) אמר להן [פי' אלכסנדרוס מוקדון לזקני הנגב] אידין מתקרי עשיר, אמרו לה איזהו עשיר השמח בחלקו, ע"כ. ומשמע לכאורה דהכוונה על מיהו נחשב עשיר, וצ"ע.

וי"ל דמשי"כ לפרש כן הוא על סמך משי"כ שם איזהו חכם וכו' ומכיון דבתמיד שם א"ל איזהו חכם הוואה את המלך א"כ אין סמך לאיזה עשיר ודו"ק. גם י"ל עי"ז משי"כ בתוס' וי"ט (מיר פ"ה מ"ה) הובא ברש"י (ברכות מט א) בד"ה במשנה, ודו"ק.

ולכאורה הדברים כפולים עיי"ש במפרשי המשנה, ולהמתבאר הם ב' עניינים, והוא ע"ד שנתבאר בשם הגר"א.⁸

ניסי שומרי שמיטה

... כי אחרי אותה שנת השמיטה תשי"ב לא היה לנו חטים לזרוע, לפי שבחטים משביעית לא רצינו לזרוע, ובדוחק השגנו חטים מקיבוץ סמוך משנת ששית, חטים שבורים ומתולעים שלא היו ראויים לזריעה כלל. ושאל אותי - להבדיל בין החיים לחיים - האברך המופלג ר' יחיאל ע"ה שהוא ראש ענף הפלחה בקוממיות, מה לעשות? ואמרתי לו: אם אין על פי ההלכה חטים אחרים, תהיה מאמין בחיי העולמים וזורע והשי"ת יעזור בחטים אלו.

והנה כל סביבותינו צחקו עליו, על שזרע בחטים כאלה, והזהירוהו לבל יעשה היזק של כעשרים אלף ל"י (לירות ישראליות), אך הוא בתום לבבו מילא אחר דברי, ובטחנו בהשי"ת. והנה בשנה זו לא היו

שיש לו מתרבה והולך וכמו שכתב בשפת אמת דע"י ששמח בחלקו נעשה עשיר.

-ו-

"לא תשיך לאחריך וגו': לנכרי תשיך ולאחריך לא תשיך למען יברכך ה' אלהיך בכל משלח ידך על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, ע"כ. (כי תצא כג-כא).

ומבואר על דרך שנתבאר, שע"י שנמנע מלהלות ברבית, וגם באופן שבאים לפניו נכרי ואחיו ללות, ואעפ"כ מלוה לאחיו בלא רבית, זוכה לברכת ה'.⁷

-יא-

בספר מנוחה וקדושה (ח"ב סי' כג) ואמרו (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו וכו', ושמעתי בשם הגר"א שכן גם במילי דשמיא צריך להיות שמח בחלקו, אף שודאי נכון לחמוד להיות לבו פתוח כפתחו של אולם בתורה וכו', עכ"ל. עיי"ש באריכות.

אבות (פ"ו משנה ה-ו) במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, המעלה הח' "בשמחה", והמעלה הכל"ו "והשמח בחלקו", ע"כ.

וחזר ונתן, כמו"כ במלכותא דרקינא השמח בחלקו מרגיש שקיבל מהקב"ה ואז חוזרין ונתנין לו, וזק.

⁷ ובטעמי הקרא למען יברכך ה' הוא קדמא ואזלא מונח רביעי, ומרומז כאן שברכת ה' תתקיים בו דנכסין יתקדמו בהכנסה של עוד חומש מלבר. ⁸ גם יש לפרש דהשמח בחלקו הוא משום שמרגיש שמקבל מהקב"ה, וכמו שנהגין במלכותא דארעא דכשהמקבל ניחא ליה ושמח במתנתו ניחא להמתן

גשמים בתחילת החורף וכל אלה שחרשו בסוף שביעית וזרעו תיכף במוצאי שביעית נרקבו זרעיהם בקרקע היבשה, ואנחנו לפי שלא חרשנו בסוף קיץ של שנת השמיטה גם לא בחול המועד סוכות של מוצאי שביעית ונמשכה חרישתנו עד מאוחר לתוך החורף, ואחר כך נמשכה זריעתנו וכשגמרנו בחדשי החורף התחילו הגשמים לרדת בשפע, והצלחנו בעז"ה בתבואתינו בברכה מרובה מאוד. ונעשו פלאות בחטים השבורים והמתולעים שזרענו, כי גדלו והצליחו ועשו פרי, בזמן שבכל הסביבה לא היה יכול והיה לאות שהשי"ת שולח ברכתו לשומרי שביעית.

ע"ל. ולמדנו כוונת מרן זצ"ל שמדברי הרמב"ן מוכח שנפלאות בארבה צריכים לספר. (מתוך אגרת שכתב הג"ר בנימין מנדלסון זצ"ל מרא דאתרא דקוממיות בשנת תשכ"ג למחבר ספר "משנת יוסף" על מסכת שביעית)

למה התורה הבטיחה שהשדות יתנו את יבולם רק אחרי שישאלו מה נאכל בשנה השביעית
"וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו:

הארבה לא נכנס לקוממיות בזכות שמירת השמיטה

בחדשים הראשונים של שנת השמיטה היה זרוע בשדות מאכלי בהמה שזרעו לפני שביעית, שמותר לקצור בשביעית ולאכול בקדושת שביעית כשיטת הרמב"ן ז"ל שנוהגים כן בארץ ישראל. והנה ביום ששי אחד בא ארבה לרוב לכפרים הסמוכים. ואנשי מקומנו באו אלי בחרדה שיש סכנה גדולה של אכילת כל הנזרע,

"צדיק אכל לשבע נפשו" (משלי יג כה), אוכלים קמעא ומתברך במעיהם. לאלה התורה מבטיחה "ואכלתם לשבע, וישבתם לבטח עליה" (כה יט), וכן "ונתנה הארץ יבולה". הבטחון צריך להיות בשלימות ללא ספקות ופקפוקים. אך מי שאינו בוטח בה' ושואל "מה נאכל?" "הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו" (כה כ), ואינו רואה בעיניו, מאן דיהיב חיי יהיב מזוני. רוצה לראות את ישועת ה' עין בעין את היבול של השנה השביעית והשמינית רוצה לראות במו עיניו יבול מבורך יותר ברכה בשפע כמותי. הקב"ה מראה לו זאת "ועשת את התבואה לשלש השנים" (כה כא), ושדהו מגדלת כמות כפולה ומכופלת לשנים שישית שביעית ושמינית, אך עבודתו ג"כ כפולה ומכופלת הן בקצירה והן באיסוף ובאיחסון וטירחתו מרובה. אמנם תהיה לו ברכה בכמות אך לא באיכות, באותה מידה שאדם בוטח בה' באותה מידה ה' מתנהג עמו מידה כנגד מידה, ככתוב: "ה' צלך על יד ימינך" (תהלים קכא ה). ואחז"ל: מה הצל הזה כשאתה מראה לו

וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשת את התבואה לשלש השנים" (כה כ). וצ"ב מדוע הבטיחה התורה שהשדות יתנו יבולם בשנה השישית לג' השנים, רק אחר שישאלו "מה נאכל בשנה השביעית"? לשם מה נזקקה התורה להקדמה "וכי תאמרו" מדוע הארץ לא תתן יבולה בלי שאלה זו?! די היה לכתוב "וצויתי את ברכתי" וממילא לא יהיה מקום לשאלה "מה נאכל"?

יש שני דרגות באמונה יש מי שמאמין ולא שואל מאומה ויש מי ששואל
אלא מבאר ר' אליהו לופיאן בלב אליהו: ישנם שתי דרגות באמונה ובטחון בה'. ישנם אנשים צדיקים ותמימים שמקיימים את מצוות ה' בלי התחכמויות ובלי שאלות, למה? יאמרו הגויים. אלא הם בגדר "אשרי העם שככה לו"! אינם מהרהרים אחר מדותיו ומצוותיו של הקב"ה אלא מקיימים את הפסוק: "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח יג), ואינם מוטרדים ושואלים "מה נאכל"? הם זוכים לברכה מרובה באסמך, ברכה באיכות, ברוך השולח ברכה בכרי הזה

ע"ז הכלי יקר כי הוא דומה ליהודה ועוד לקרא כי יום השבת התמידי בכל שבוע בא לזכר חידוש העולם ואם הוא לא יועיל מה יושיענו זה הבא לעיתים רחוקים (הובא הכלי יקר).

אצבע הוא מראה לך אצבע כנגדך, שתי אצבעות - אף הוא מראה לך שתי אצבעות וכו', כמו שאמרו חז"ל: כל מי שיש לו פת בסלו ודואג ואומר מה אוכל למחר? הרי זה מקטני אמנה.

טעמי מצות שמיטה

כדי שיהיה כח לאדמה לעבוד

א. רבים אומרים שהטעם הוא שתשבות הארץ כדי שתוסיף תת כחה לזרוע, ולדעה זו נטה הרב המורה, ורבים הקשו עליו ואמרו שאם חששה התורה לזה שלא תחלש האדמה למה יתחייבו גלות על שמיטת הארץ יהיה ענשם שלא תוסיף הארץ תת כחה להם, ועוד שאין זה שבת לה' כי אם לצורך הארץ, ומהו שאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה מה תרויח בזה שיגלו ממנה ישראל וישבו עליה הגוים אשר לעולם בה יעבודו ואיך תשבות הארץ בהשמה מהם, (הובא הכלי יקר)

זכר לחידוש העולם

ב. ובעקידה נתן טעם אחר ואמר שתכלית מצוה זו לזכר חידוש העולם ולזכור ימות עולם וסוף ימי חלדו, וכן כתב מהרי"א והוסיף עוד נופך משלו והקשה

שבת שחל כל שבוע לא מתבוננים כי

נהפך למצות אנשים מלומדה

ועל זה אפשר ליישב שהשגרה והמלומדה היא המפריעה להתבונן במצות השבת ולהגיע על ידה לאמונה משא"כ שביעית שבאה פעם בשבע שנים על ידה אפשר להגיע לאמונה ולשם משל כמו שהרבה בני תורה מתכוננים לחג מתן תורה ולא לזכר בפרט אבל לשבת לא מצוי הרבה שמתכוננים רוחנית איך להגיע אליו כי זה חל כל שבוע, ונהפך לדבר שבשגרה.

שלא ירגישו כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה ולכן למרות שיזרעו שש שנים יהיה לה כח ולא עוד אלא בשנה השישית היא תוצא פי שלוש

ג. והכלי יקר מפרש שטעם מצוה זו היא להשריש את ישראל במדת האמונה, והבטחון בה'. כי חשש הקב"ה פן בבואם

אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי וכאשר כביר מצאה ידם ישכחו את ה' ויסורו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כחם ועוצם ידם עשה להם את החיל הזה ועולם כמנהגו נוהג ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם. על כן הוציאם ה' מן המנהג הטבעי לגמרי כי בשש שנים דרך האומות לעשות שני שנים זרע ושנה אחת בור כדי שלא להכחיש חילה, והקב"ה אמר שש שנים תזרע שדך. מידי שנה בשנה ואני מבטיחך להוסיף כחה שלא תכחיש. ועוד נס בתוך נס שאחר שזרעתה שש שנים אם בשנה הששית לא יכחיש חילה הנה לכל הפחות לא יוסיף לה זה כח, ואמר ה' אדרבה שבשנה הששית יוסיף לה כח כל כך עד שנאמר וצויתי את ברכתי בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים. ואם היה הנס שתעשה התבואה לג' שנים הרי זה מעשה ניסים, אבל ושלישים על כלו. שהתבואה שתעשה בשנה הששית אף אם לא יהיה בה כי אם שעור אכילה לשנה אחת מ"מ ישלח ה' את הברכה באסמיהם שיאכל קמעא ומתברך במעיו עד שתספיק

את התבואה לשלש שנים, מדקאמר ועשת את התבואה בה"א הידיעה, והיה לו לומר ועשת תבואה לשלש שנים. אלא שרמז בה"א הידיעה שאותה התבואה שהיא רגילה לעשות מידי שנה בשנה כן תעשה גם בשנה הששית, ויוסף ה' כח בארץ עד שאותה התבואה תספיק לשלש שנים וזה ודאי נס נגלה וגדול מכולם, ועל ידי כל המופתים הללו אשר שמתי בידך תדע כי לי כל הארץ. ועל ידי זה יהיו עיניך נשואות אל ה', כמו שמצינו בירידת המן ליומו כדי שיהיו עיניהם נשואות אל ה' תמיד ויבטחו בו תמיד, כך ענין השמיטה שלא יעבדו האדמה כל שנה שביעית אין זרע ואין קציר ויסמכו על הנס. וזה טעם נכון וברור יותר מכל מה שדברו בו המפרשים.

ולפי זה דין הוא שיתחייבו גלות בעון

השמיטה, מצד חסרון האמונה שבהם כי לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו (תהלים עח.כב) שיעשה להם נס כזה בעשיית התבואה לשלש שנים וכמ"ש (ירמיה ה.א) שוטטו בחצות ירושלם ודעו וראו אם יש איש מבקש אמונה ואסלח לה.

בעבור הנאמר בהר סיני היא התורה אמירה לגבוה כי עתה יכנסו לארץ ויטרדו טרדי"ן עלי אדמה ואדם בהול על הארץ ועל הפירות נחלת שדה וכרם ויאמר נא ישראל גם לי לבב לקרות ולשנות אבל מה אעשה וכל עמל אדם לפיהו והצאצאים והצפיעו' לפיהן ישיב אוכל למו לכן עתה צוה אותם על השמיטה להודיע ולפרסם האמונה והבטחון וכשהני תרין דאינון חד יקבע בלבם ימצאו מקום וזמן ללמד וז"ש דבר אל בני ישראל כי תבואו אל הארץ בה"א הידיעה הטובה והרחבה אשר אני נותן לכם נותן בהוה כי אני מברך אותה תוציא צמחה ופירותיה טעמן ונימוקן מרב כל. ושבתה הארץ שבת לה' להחזיק הבטחון והאמונה וכשיש לכם אמונה ובטחון תוכלו לעסוק בתורה. שש שנים תזרע שדך שהארץ חזקה שכל השנים תזרע זה אחר זה שהארץ חזקה ומבורכת ולא תסבור דבשנים אחרונים לא תהיה שפע התבואה כראשונים לא כי אלא ואספת את תבואתה הראויה העושה בשנה הראשונה כן תאסוף כל השנים:

גם הארץ עצמה תקפיד על זה מאד כי רצונה שיתגלגל זכות זה על ידה לחזק האמונה בה' על ידה, ועוד שעל ידי זה יאמינו כי כולם אינן רק אריסים בקרקע והקב"ה בעל השדה ובדבר זה הארץ חפיצה שיהיה הקב"ה בעצמו בעלה ואדונה כי לו ית' הארץ. ובביטול השמיטות שיחזיקו המה כבעלים בארץ ראוי הוא שתקפיד הארץ על זה לכך נאמר אז תרצה הארץ את שבתותיה. אבל העכו"ם לא תקפיד אם ינהגו בה מנהג הטבעי כי בלאו הכי כל הנהגתם על פי הטבע ואין בהם אמונה. ואחר הצעה זו נבא לביאור הפסוקים כי המה מסכימים לכוונה זו האמיתית אשר אין ספק בה.

מי שמאמין יכול ללמוד תורה

והוסיף רבינו החיד"א בספרו פני דוד 'ומזה ישכיל אנוש שלא יתעסק יום ולילה בסחורה ויניח התורה דכשיש אמונה בו יתברך יש בטחון ובהבטחה ימצא שמחת גוף ונפש וקורא בתורה ואינו מטריד עצמו כל כך בסחורה' ופירש בדרך רמז וז"ש וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר כלומר

] ויש להוסיף מש"כ בענין זה הרב
אברהם דניאל עבשטיין, ה"ד
באספקלריא נשא תש"פ במדור
מעלת הבטחון)

בענין קבלת התורה ובטחון

**מדת הבטחון הוא נצרך ביותר לקבלת
התורה**

הנה מצינו כמה וכמה מקומות בדברי
חז"ל, שהתורה הקדושה מקושר עם מדת
הבטחון. איתא במדרש (תנחומא בשלח
כ') **"לא נתנה התורה לדרוש אלא
לאוכלי המן"**, ע"כ. הרי, דהתנאי בקבלת
התורה היתה שיהא לכלל ישראל מדת
הבטחון בהשי"ת, ויסוד של ירידת המן
היה לקובע בלב של כל אחד ואחד מדת
הבטחון בהשי"ת. וכן אמרינן בברכת
'אהבה רבה', **"בעבור אבותינו שבטחו
ברך, ותלמדם חקי חיים ..."**. וכתב הגר"א
(משלי כב, יט): **"שעיקר נתינת התורה
לישראל הוא כדי ששימו בטחונם בה'.**
**ועיקר הכל הוא בטחון, והוא כלל של כל
המצות"**, עכ"ל. ובעזרה"ת נבאר קצת

ייחודיותה של מצות שמיטה
רש"י (ויקרא כה, יח) כתב: "בעון שמטה
ישראל גולים", ונשאלת השאלה, במה
נשתנתה מצות השמיטה, משאר המצוות,
שאם לא מקיימים אותה נענשים בעוון
החמור של גלות?

**על מה אבדה הארץ האם על עוזבם
את תורתנו או על מה שביטלו את
השמיטה**

ועוד קשה על מה אבדה הארץ האם על
עוזבם את תורתנו והרי כתיב ויאמר ה' על
עזבם את תורתנו או על מה שביטלו את
השמיטה שמפורש בכתוב שגלות בבל
היה על השמיטה (רש"י ויקרא כה, יח)

ביטול השביעית גרם לביטול התורה
אלא מבאר רבינו החיד"א בפני דוד עפ"י
הרב כלי יקר שכתב שטעם השמיטה היא
להחזיק האמונה והבטחון אשר מזה יקחו
מוסר לעסוק בתורה והם לא עשו שמיטה
ובטלו המסובב שביטלו התורה וראויים
לעונש גדול דהינו שחוסר האמונה גרם
לחוסר לימוד התורה.

שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה", אולם במס' קידושין איתא (מ, ע"ב): "אמר רב המנונא: אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה". וכבר עמד ע"ז תוס' (שם בד"ה אין) וז"ל, "והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא, ע"א) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, היינו דווקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן, אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה", עכ"ל. וכבר דשו ביה רבים ליישב סתירה הנ"ל, אך לפי דברי הגר"א הנ"ל, [דמי שאינו מאמין ובוטח בהקב"ה, אין שום שווי לתורתו כי כל עבודתו לה' ית' הוא רק למען הרבות כבוד וגדולה לעצמו], יש ליישב, דלעולם תחילת דינו של אדם הוא על דברי תורה, אבל כדי שיהיה תורתו, תורה דיליה, קודם כל, צריך להיות מאמין ובוטח, בטחון גמורה בהקב"ה, וע"כ קודם ששואלים על התורה, מבררים אם הוא בעל בטחון.

הענין מדוע בטחון היה נצרך ביותר לעיקר קבלת התורה.

ע"י מדת הבטחון עובד ה' יתברך ואינו עובד עצמו

[א] הנה מובא מהגר"א (אבן שלמה פ"ג) וז"ל, "ועיקר הכל הוא הבטחון, ומי שהוא מחסר בטחון אין תורתו מתקיים בידו וכו', ומי שלבו טוב במדת הבטחון אף על פי שעובר על עברות חמורות, הוא יותר טוב ממי שמחסר בטחון שע"ז בא לידי קנאה ושנאה, אע"פ שעוסק בתורה ובגמילות חסדים, שכל זה אינו אלא לעשות שם", עכ"ל. ומבואר מדבריו הק' דמי שאין לו בטחון בהקב"ה, כל עסקו בעבודת ה' אינו משום שהוא עובד הקב"ה, רק הוא עובד את עצמו, וע"כ אין לתורתו שום שויות. אבל מי שבוטח בה', אף אם עובר עברות חמורות, כיון שיש לו בטחון, הוא יותר טוב ממי שאין לו בטחון, משום שעבודתו של הבוטח בה', הוא עסק בעבודת ה', ולא עסק של עצמו!

ויש להוסיף על זה, דהנה בגמ' שבת איתא: (לא, ע"א) "אמר רבא: בשעה

וע"כ קבלו את התורה הגם שלא ידעו מה כתיב ביה.

וכן מבואר ממה שאמרו חז"ל (שבת פ"ח, ע"ב): אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן: מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשיין בו? דכתיב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו⁹, ברישא עשי, והדר לשמע... ההוא מינא דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא, וקא מייץ בהו, וקא מבען אצבעתיה דמא, אמר ליה: עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו, אכתי בפחזותייכו קיימיתו! ברישא איבעיא לכו למשמע, אי

א"א לקבל התורה בלא מדת הבטחון
ב] הנה על כל דבר שהאדם מקבל על עצמו לעשות, הרי הוא מקבל רק אם הדבר הוא ביכולת לעשות, אבל אם אין הדבר ביכולתו לעשות א"א לקבל לעשותו. אבל כשקבלו כלל ישראל את התורה קבלו את התורה אע"פ שלא ידעו מה כתיב בהתורה, ולא דנו אם יש באפשרות לעשות מה שכתיב ביה או לא. וזה היתה מתוך גודל הבטחון בהשי"ת, ואילו לא היה להם בטחון בהשי"ת, לעולם לא שייך לקבל את התורה, דאפשר דאינם בכוחם לעשות מה שכתיב ביה. אבל הם בטחו בהשי"ת, דאילו נותן להם את התורה בודאי שיעזרם לעשות מה שכתיב ביה.

אשר דבר ה' נעשה ונשמע, לשמוע בקול דברו א"ר תנחום בר חנילאי בנוהג שבעולם משוי שקשה לא' נוח לשנים ולשני' נוח לארבע או שמה משוי שקשה לס' רבוא נוח לאחד, כל ישראל עומדים לפני הר סיני ואומרים (דברים ה') אם יוספים אנחנו לשמוע וגו' ומשה שומע קול הדבור עצמו וחיה, תדע לך שהוא כן שמכולן לא קרא אלא למשה לכך נאמר ויקרא אל משה, ע"כ. והגבורי כח האמור בשמיטה הוא מיוסד על מדת הבטחון, שהרי בלא מדת הבטחון א"א להיות גיבור בהך מצוה. ונראה דזהו דרשת הקרא האמור לענין גבורי כח לענין קבלת התורה, "גיבורי כח", ג"כ אמור לענין מדת הבטחון כמש"כ לעיל.

⁹ ואיתא במדרש רבה (ויקרא פ"א): "גבורי כח עושי דברו - במה הכתוב מדבר, א"ר יצחק **בשומרי שביעית הכתוב מדבר**, בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום א' לשבת אחת לחודש א' שמה לשאר ימות השנה ודין חמי חקליה ביירה כרמיה ביירה ויהי ארנונא ושתיק יש לך גבור גדול מזה וא"ת אינו מדבר בשומרי שביעית נאמר כאן עושי דברו ונאמר להלן (דברים טו) וזה דבר השמיטה, מה דבר שנאמר להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר, עושי דברו, רבי הונא בשם ר' אחא אמר **בישראל שעמדו לפני הר סיני הכתוב מדבר שהקדימו עשייה לשמיעה** ואמרו (שמות כד) כל

והשתדלות בבר לבב וכוונה לשמו הגדול, ובזה אנחנו חייבין להתחנן אליו לעזר אותנו בו ולהורות אותנו עליו, כמו שכתוב: הדריכני באמתך ולמדני, ואמר: הדריכני בנתיב מצותיך וגו', ואמר: דרך אמונה בחרתי וגו', ואמר: דבקתי בעדותיך ה' אל תבישני, ואמר: ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד וגו'. וכל זה ראייה, שבחירתו היתה במעשה העבודה, אך התפלל אל האלהים על שני דברים: אחד מהם ליחד לבבו ולחזק בחירתו בעבודתו בהרחקת טרדות העולם מלבו ועיניו, כמו שאמר: יחד לבבי ליראה שמך, גל עיני ואביטה וגו' העבר עיני וגו' הט לבי אל עדותיך וגו' והדומה להם. והשני לחזק אבריו על השלמת המעשים בעבודתו, והא מה שאמר: הדריכני בנתיב מצותיך סעדני ואושעה, והרבה כמוהו. ואני עתיד לבאר אופני מפסידי החלק הזה ואופני השלמתו והדרך הנכונה בו בעזרת השם", עכ"ל.

ע"י בטחון לבו פנוי ללמוד תורה

ג] והנה יש עוד דבר שצריך ביותר מדת הבטחון, והוא לענין שיהא לבו פנוי ללמוד התורה הקודשה ולעבוד השי"ת. דהנה

מציתו - קבליתו, ואי לא - לא קבליתו. - אמר ליה: אן דסגינן בשלימותא", ע"כ. ופי' רש"י בד"ה דקדמיתו פומייכו לאודנייכו - "קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה, ואם תוכלו לעמוד בה - קבלתם עליכם לקיימה". ובד"ה דסגינן בשלימותא - התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו", עכ"ל. ומבואר דכלל ישראל קבלו את תורה רק משום שסומכו על הקב"ה שיעזרם לעשות מה שקבלו.

וכן האריך החובת הלבבות (שער הבטחון פ"ד) שצריך בטחון בהשי"ת על גמר מעשה עובדה וז"ל, "כי מעשי העבודה והעברה לא יתכנו לאדם, כי אם בהקבץ שלשה דברים: האחד הבחירה בלבו ומצפונו, והשני הכוונה וההסכמה לעשות מה שבחר בו, והשלישי שישתדל לגמר המעשה באבריו הנראים ויוציאהו אל גדר המעשה. ... אבל מה שראוי לבטח עליו הוא גמר מעשה העבודה, אחר בחירתה בלב שלם ונאמן והסכמה

ההולכים אחר ההבל ויהבלו, ועסק התורה טפל אצלם", עכ"ל.

וע"ע במשנת רבי אהרן (ח"א עמ' יח) שכתב וז"ל, "וכן הבטחון הוא יסוד ללימוד התורה, וכמאמרם ז"ל (מכילתא בשלח טז ד, תנחומא בשלח כ') לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן, שהם היו בתכלית הבטחון וכמו שאנו אומרים בברכות ק"ש "בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים", וזהו הבטחון בכל עיני האדם בצרכי קיומו וחיי, **דע"י הבטחון הוא פנוי ללימוד תורה במנוחת הנפש**", עכ"ל.

שמעתתא בעי צילותא וזהו רק ע"י בטחון

ד] ועוד נקודה שמדת בטחון נצטרך ביותר, והוא לענין עצם הלימוד שיהא דעתו מיושב ביותר, וזהו רק ע"י מדת הבטחון. דתנן במתני' באבות (פ"ו) שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ... בישוב". ופי' רש"י וז"ל, "בישוב גרסינן, פרוש בישוב הדעת", עכ"ל. וזהו מה דאיתא במגילה (כח, ע"ב): "רבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאילתא

(פתיחת שער הבטחון) כתב וז"ל, "ומה שהבוטח באלקים יביאהו בטחונו לפנות את לבו מעיני העולם, וליחד לבבו לעיני העבודה", עכ"ל. ר"ל, שכל זמן שאין האדם בוטח בה', לעולם לא יהיה זמן לעסוק בעבודת הקודש, שכל ימי שני חיוו טריד בעסק פרנסתו, בדאגה מה יאכל למחר.

ולהטעים הענין, עי' מש"כ הכלי יקר (שמות טז, ד) לבאר הפסוק: "למען אנסנו הילך בתורתך אם לא", וז"ל, "פירש רש"י אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט, וכל זה נאמר על מדת הבטחון כי אם לא יותירו ממנו זה מופת שהם שלמים במדת הבטחון, כי מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמנה, וכן אם לא יצאו בשבת ללקוט הרי הם בטוחים שמה שלקטו אתמול יספיק להם גם ליום המחרת, ואז ילכו בתורתך, כי מי שאינו שלם במדת הבטחון מכלה כל ימיו לאסוף ולכנוס ומתי יעשה לבית ה' לעסוק בתורה, כנודע מדרכי רוב העולם

אפילו רגע א', ולא יטרידם שום טירדה ... ולא תמצא התורה כי אם במנה לבו מכל דאגותיו ועסקיו תחילה", עכ"ל.

ויש עוד כמה וכמה ענינים שצריך ביותר מדת הבטחון לקיום התורה, שכמה וכמה מצות מיוסד על מדת הבטחון, וכל מדת טובות, ואי אפשר לפרטם כי רבים הם! ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים חלקינו עמהם לעולם, ולא נבוש כי בך בטחנו, אכי"ר!

אם אינו עמל בתורה מגיע מזה לכל הרעות שבעולם ומואס באחרים העושים וכופר בעיקר

האור החיים הקדוש (ויקרא כו טו) מבאר כע"ז שעוזבם את תורת גרם להכל וכמו הנה לדבריהם ז"ל לא יבא עונש האמור אלא עד שיגיעו לגדר האחרון שכופר בעיקר, אבל השורש להכל הוא מקרא מלא הוא בפרשת בחוקתי (ויקרא כ"ו י"ד ט"ו): "ואם לא תשמעו לי, (פרוש: להיות עמלים בתורה כפרוש רש"י שם) ולא תעשו את כל המצות האלה, (משלא תלמדו לא תעשו): ואם בחקתי תמאסו (מואס באחרים העושים), ואם את משפטי

מרבא, אתא זילחא דמיטרא. עיילי לבי כנישתא. אמרי: האי דעיילין לבי כנישתא - לאו משום מיטרא, אלא משום דשמעתא בעא צילותא כיומא דאסתנא", ע"כ. ופי' רש"י צילותא - דעת צולה ומיושבת, שאינו טרוד בכלום מחשבה", עכ"ל. והנה ברור שא"א שתהא מחשבה מיושבת עליו בלי מדת הבטחון. ר"ל, כדי שתהא עומד על אמיתת של התורה הקדושה שצריך שתהא דעתו מיושבת עליו, ורק ע"י זה שייך להבין ולהשכיל עומקן של הדברים. וא"א להיות דעתו מיושבת עליו בלי בטחון, כמו שהאריך החובת הלבבות (שער הבטחון פ"א) דזהו מהותו של בטחון, "מנוחת הנפש" ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו ...", "עיי"ש בכל דבריו הק'.

וע"ע במש"כ החתם סופר (בדרשות ז' אדר עמ' קכ"ו) וז"ל, "שמעתא בעי צילותא: ... אמנם הישרים יותר והגיעו למידת ההשתוות, ואין שום צער נכנס בלבם, שמחים בה' ובוטחים בו בתכלית הבטחון, אותם אינם נפסקים מלימודם

תגעל נפשכם (שונא החכמים) לבלתי עשות (מונע אחרים מעשות) את כל מצותי (כופר, שלא צויתים, לכך נאמר: "את כל מצותי" ולא את כל המצות) להפרכם את בריתי" (כופר בעקר, הרי שבע עברות. הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית ואלו הן כו'.

בסיכום הרי שבע עבירות: א. לא למד. ב. לא עשה. ג. מואס באחרים העושים. ד. שונא את החכמים. ה. מונע את האחרים.

ו. כופר במצוות. ז. כופר בעיקר. עד כאן. והכל החל מזה שהוא לא למד תורה. יכול להיות שהוא כל היום עסק בחסד או במקווה או בתיקונים על עוונותיו, או שהוא הולך לקברי צדיקים ואין קבר שהוא לא מכיר, אלא שאיננו לומד תורה. אומר רש"י בשם חז"ל, **שהאדם הזה יבוא מחר לכפור בעיקר ולמאוס במצוות ובתלמידי חכמים**. וכן ההיפך - מי שיושב ולומד, מובטחות לו כל המעלות, כמו שמובא במשנה באבות (פ"ו מ"א), "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, וכל העולם שנברא זה בעיקר בשבילו".

ומסיים האור החיים הקדוש 'וטעם שלא אמר הכתוב גדר האחרון לבד, בא להודיע סיבת הסיבות שתסובב לאדם לבא למדה זו האחרונה, וממשמעות הדברים תשכיל כי בהכשל בראשונה יתגלגל וירד מטה מטה עד מדה האחרונה ומעתה יובן מאמר הנביא (ידמי' ט') על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתיה שהיא סיבה הראשונה שממנה יצאו כל פרטים הרעים רח"ל'

לפי"ז מובן מה חומרת העונש שנענשו עמ"י בעמלק

לפי"ז מובן מה חומרת העונש שנענשו עמ"י בעמלק על שרפו ידיהם מן התורה ויבוא עמלק ברפידים על שרפו ידיהם מן התורה. וצ"ב וכי זה כל כך חמור ולהנ"ל יובן שבלי עמל מגיעים לכל הרעות שבעולם לכן מי נענשו בעמלק כדי שיחזרו בהם ואכן כך עשו וכמו שמבאר האור החיים על הפסוק ויסעו מרפידים שנסעו מהרפיון

לזה אמר יען וביען, וחזר ופירש מה הם הב' סיבות ואמר במשפטי מאסו הם השמיטות, וחקתי געלה נפשם היא עסק התורה, כמו שאמר בתחלת הפרשה אם בחקתי ופירשוה על עסק התורה, וממוצא דבר אתה יודע כי צריכין ב' הסיבות, שאם היו עוסקים בתורה היו מתיסרים באופן אחר ותתרצה הארץ בביטול השמיטה לצד תועלת התורה הנשמעת בה, ואם היו מקיימין מצות השמיטה הגם שלא היו עוסקין בתורה היה ה' מיסרם באופן אחר ולא היו גולין, ובהצטרף ב' יצא הדין להביא אותם בארץ אויביהם שאמר בתחילת הענין:

תירוץ שני של האור החיים אם היו עוסקים בתורה היו מתיסרים באופן אחר ותתרצה הארץ בביטול השמיטה לצד תועלת התורה הנשמעת בה
 עוד מדברי האור החיים (ויקרא כו, מג) והארץ תעזב וגו' יען וביען וגו'. אומרו יען וביען על דרך אומרו (ירמי' ט') על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי ואמרו ז"ל (ב"מ פ"ה:): דבר זה נשאלה וכו' עד שבא הקדוש ברוך הוא ופירשה ויאמר ה' על עזבם את תורתי, פירוש השאלה היא שאם ישראל חטאו ארץ מה חטאה שאבדה שהיה לו לבעל הדין ליפרע מהם ולא תחרב הארץ וחורבתה היא ביציאת בניה מתוכה ויבואו בה ערל וטמא שהוא אבדן הארץ, ויאמר ה' על עזבם את תורתי, הרי שיציאת ישראל מארץ ישראל היא לסיבת מניעת התורה, **כי לצד שאין תורה אין חשק לארץ בישיבתם בה,** ומצינו עוד שאמר הכתוב למעלה מזה אז תרצה וגו' ותרץ את שבתותיה, הרי כי לסיבת עון השמיטה תאבד הארץ מהם, מעתה הם ב' טעמים ליציאת ישראל מארץ הקדושה:

למה נקראים שומרי השמיטה 'גיבורי כח' עושי דברו והרי כבר בשנה השישית קבלו את כל התבואה לשלוש שנים קדימה
 את שומרי השמיטה מכנים חז"ל: "ברכו ה' מלאכיו גיבורי כח עושי דברו", "גיבורי כח עשי דברו, לשמע בקול דברו" (תהלים קג כ). שהקדימו עשייה לשמיעה, שנאמר: **"כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע"** (שמות כד ז). רבי יצחק אמר: מדבר

של שנה תספיק להם בדרך נס למשך שלוש שנים. עפ"י דבריו הניסיון אכן גדול מאוד כי לא רואים בעיניים שום שינוי בין השנה השישית לשאר השנים, אין זה פוגע בבחירה, ואין יוצא חוץ נשכר. לכן גם יהיו אנשים שיפקקו בסגולה של הברכה ויאמרו: "מה נאכל?". (באר יעקב לר' יעקב יעקב)

תמיד יש תירוצים אולי יתקלל וכיו"ב
ועוד אפשר לבאר שתמיד יש תירוצים אולי זה יתקלקל וכיו"ב מי שאינו מאמין לא יעזור לו שום דבר וכמו שאמרו בעצל תירוצים דחוקים והכל בשביל לא ללכת לרבו שבתוך העיר וכמו שכתב מסילת ישרים-פרק ט' וז"ל 'וחכמים זכרונם לברכה פרשו הענין כמין חומר, להראות עד היכן מגעת יראת ההבל להפריש האדם מן המעשה הטוב. ואמרו (דברים רבה ח, ו) שבעה דברים אמר שלמה בעצל: כיצד, אמרו לעצל, הרי רבך בעיר, לך ולמד תורה ממנו והוא משיב אותם, מתירא אני מן הארי שבדרך. רבך בתוך המדינה, אומר להם, מתירא אני שלא יהיה ארי בין הרחובות. אומרים לו, הרי

בשומרי שביעית. בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה לשעה או ליום אחד, לשבת אחת או לחדש אחד, שמא לשנה! ישראל לשבע שנים. וזה רואה שדהו שוממה, כרמו שומם- ושותק. יש לך גבור חיל יותר מזה? (ילקוט תהלים).

ונשאלת השאלה היכן כאן הניסיון הגדול, שהרי יבול השנה השישית יהיה פי שלושה מן הרגיל בדרך נס, קודם השמיטה, ולא יהיה הפסד? דבר נוסף, הרי לא יתכן לומר שהברכה ביבול המרובה תהיה רק למי שעתידי לשמור שמיטה, כי זה יפגע בבחירה, א"כ מדוע יצא חוץ נשכר? ועוד אחרי שיראו בשנה השישית את ריבוי התבואה, מדוע יאמרו: "מה נאכל בשנה השביעית?"

תירוץ עפ"י דברי הכלי יקר שהברכה תהיה באיכות ולא בכמות

ה'כלי יקר' כתב שהברכה שתהיה בשנה השישית לא תהיה בכמות, אלא באיכות, כלומר כמות היבול שתוציא השדה בשנה השישית תהיה בדיוק באותה מידה שבכל שנה ושנה, אלא שתהיה ברכה מיוחדת - "אוכל ומתברך במעיו", ותבואה בכמות

הוא בתוך ביתך אומר להם, אם אני הולך אצלו, אני מוצא הפתח נעולה וכו', עיין שם. הא למדת, שאין היראה גורמת שיתעצל אלא עצלה גורמת לו שיתיירא. וכל הדברים האלה, הנסיון היומי יעיד עליהם, ממה שכבר פשוט הוא ורגיל ברוב המון בני האדם אשר זה דרכם כסל למו. ומשכיל על דבר, ימצא אמת לאמתו, ודעת לנבון נקל. וכבר נתבאר ענין הזריזות ביאור שאחשוב היותו מספיק להערת הלב, והחכם יחכם ויוסיף לקח'.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב הטור (או"ח סי' רצ) אחר השינה (שאם רגיל לישן בצהרים, ישן שעה אחת) הולכים לבית המדרש ולומדים או שומעים דברי תורה בהלכה ובאגדה מפי תלמיד חכם. כמו שמובא במדרש: אמרה תורה לפני הקב"ה, רבנו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו, ואני מה תהא עלי? אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמו, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך, על

כן צריך שיקבעו מדרש להודיע לעם את חוקי האלקים ואת תורותיו, והדברים צ"ב א. שמה מצא בשבת תשובה כבר כמה זמן לומדים ומה ענה לה על שאר הימים

ב. מה דבר התחדש הרי השבת היתה תמיד עוד לפני מתן תורה

ג. מהו לשון זוג יש לי זמן שילמדו בך אלא הביאור שע"י המתיקות שיש לאדם בשבת שלומד ויש לו רוחב לב וביטחון בה' ויודע שהכל זה מה' ויכול ללמוד בישוב הדעת זה משפיע על כל השבוע ולכן זה בן זוג כי הקשר שלהם לתורה הוא חזק וכעין זה מעשה היה בר' ישראל מסלנט שאחד שאלו שאין לו זמן ללמוד אלא חמש דקות ושאלו מה הוא ממליץ ללמוד ר' ישראל ענה לו לימוד המוסר ושאלוהו תלמידיו הרי עדיף שילמד הלכה כדי שידע מה לעשות אמר להם ר' ישראל אחרי שהוא ילמד מוסר הוא כבר ימצא שעה ללמוד את ההלכה

כתב רבינו החפץ חיים זיע"א בספרו שם

עולם (חלק א פרק ה), וזה תוכן דבריו:

פעולותיו שעושה בעסקיו ובענייניו, יכוין שרוצה להשתכר כדי שיהיה לו במה לחיות, ויוכל לעבוד את השם יתברך בלימוד התורה ובקיום המצות, וממילא מחשיב לו השם יתברך את כל דרכיו שהם ישרים ותמימים, ומקבל שכר עבור כולם.

וכל זה דוקא אם בעת שנשאר לו פנאי ללמוד או ביום שבת שהוא בודאי בטל ממלאכתו, הוא רץ ללימוד התורה. אבל אם כשיש לו פנאי הוא עוסק בטיול ובדברים בטלים, אז לא די שהוא מפסיד אלו השעות שלא למד, אלא הוא מפסיד את כל פעולותיו של כל ימות השבוע, ולא יקבל עליהם שכר.

והרי דבר זה דומה למי שבנה חצר גדולה, והוציא עליה מאתיים אלף זהובים עד שגמר לבנותה, והיו בה עשרים חדרים להשכרה, כדי שיוכל להשכירם להרוויח מהן כסף. ואחר שגמר ושיפץ אותה כהוגן, נטרפה דעתו וסגר את כל החדרים שבחצר, ולא נתן לשום אדם להיכנס בהן כל השנה בלי שום טעם. פגש בו איש אחד

אמרו חכמינו במדרש, שהתורה שאלה את השם יתברך, כשישראל יכנסו לארץ, זה רץ לזיתו וזה רץ לכרמו, ומה יהיה עלי? השיב לה: שבת יהיה בן זוגך. וכעין זה כתוב בירושלמי, לא ניתנו שבתות לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה.

והענין הוא, מפני שכל ימות החול ישראל טרודים במלאכתם, ואין להם פנאי לעסוק בתורה בקביעות, ובשבת הם פנוים ממלאכה ויכולים לעסוק בה כראוי. ומשום זה אמרו בגמרא (גיטין ל"ז) שאחד מהדברים הגורמים לאנשים לרדת מנכסיהם, הוא בגלל שקובעים סעודה בשעה שדורשים בבית המדרש בשבת בדברי תורה ברבים כנהוג בזמנינו.

וזוהי תוכחת מגולה לאותם האנשים שמטיילים בעת ההיא בשווקים וברחובות, כי אפילו סעודת שבת שהיא מצוה, אסור אז לאכול מפני ביטול תורה, וכל שכן לטייל ולהרבות אז בשיחה בטלה שאסור.

והנה הכתוב אומר: "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך", והכוונה, שבכל

שם משמיים

לשיעור ביום ראשון בקטמון. בערבו של יום הלוויה של הרב חיים קנייבסקי זצ"ל, הגיעו הנשים בפנים עצובות כל כך. נפרדנו מהצדיק בסיפורים כהנה וכהנה, ודיברנו גם על התזמון השמימי המיוחד - פטירתו של הרב שאהב את התורה עד כלות ביום שבו קיבלו עם ישראל מחדש את התורה באהבה, ואיך אכן יום פורים הפך לנו לכיפורים - כי מיתת צדיקים מכפרת. ואז מולכה הפתיעה בסיפור מרגש: לבתה הבכורה היא קראה בשם שרי - כשמה של שרה אמנו לפני שה' עשה לה החלפת שם... כשהבת הייתה בשנתה האחרונה בסמינר, כבר בת עשרים. בעלה של מורתה נסע לבני ברק לפגוש את הרב קנייבסקי זצ"ל. למורה היה לא

נוח עם שמה של הבחורה, והיא ביקשה ממנו שישאל את הרב לגבי השם. הרב שמע, ואמר: "אין שם כזה. להחליף לשרה". למרות שהיה לבת קשה להיפרד משמה היא החליטה לשמוע לדברי חכמים. ואכן בשבת בבית הכנסת עשו

ואמר לו: הוי סכל, הפסדת מאתים אלף זהובים בחינם, כיון שהחצר עומדת סגורה כל השנה.

כן הוא ממש הדבר הזה, אם בעת שהוא בטל ממלאכתו כגון ביום השבת וכדומה, הוא רץ ללימוד התורה, אם כן היתה תועלת בכל פעולותיו שעשה כל ימות השבוע, ויכול השם יברך להתחסד עמו ולחשוב כל פעולותיו שעשה עד היום גם כן לדרכים ישרים. אבל אם עוסק בענייני הבלים, ממילא ניכר שכל פעולותיו שעשה עד עתה, לא היו לכבוד השם יתברך כלל, אם כן לשוא היה כל עמלו עד עתה.

היוצא מדברינו, שצריך האדם להתחזק בכל כחו, שלא ילך אצלו יום השבת לענייני ריק, אלא חוץ מסעודת שבת ושינה לפי מה שהוא צריך לבריאותו, יראה לעסוק בתורה ותפילה, ואז על ידי זה גם ששת ימי החול יהיו חשובים אצלו עבודת השם ויקבל עליהם שכר. עכת"ד.

במשך שנות נעוריי השתדלתי להשתתף בכל סדרי הלימודים בהתמדה רבה. עשיתי חייל בלימודי ברוך ה', ואצרתי באמתחתי עוד ועוד מסכתות וספרים אחרים. התענגתי על דפי הגמרא ושבעתי תענוגים מהוויות הראשונים והאחרונים. עם הזמן הכירו אותי מכריי כבחור שקדן ואוהב ספר, ואלו אף העריצו והעריכו אותי בכל פה, עודדו אותי להמשיך בדרכי ואף ניבאו לי עתיד מזהיר.

האמת היא שלא הייתה לי תאוה כלל לתפוס משרה תורנית כלשהי, חשקי ותשוקתי היו לשבת ברוגע ולהתרפק על דברי התורה מבלי שום הפרעה ומניעה, ושאפתי להגיע לדרגה שכל שאלה או בעיה הלכתית אדע תכף לפותרה נכונה.

איני אומר ששמי נשמט משום מה מרשימת יעדי היצר הרע, אלא אדרבה, ההפך הוא הנכון: ידעתי הרבה מניעות, וניסיונות רבים אפפוני, אך התענוג ששאבתי מהלימוד סייע בידי להתגבר על הכול, וכך התקדמתי במעלות התורה.

עבורה החלפת שם. כשפסעו שתייהן הביתה בסיום התפילה אמרה לה האם: "עכשיו מתאים שיהיה לך התן בשם אברהם..." במוצאי אותה שבת הגיעה הצעת שידוכין שנראתה הולמת. לבחור אמנם לא קראו אברהם. אבל הבת חזרה מהפגישה עם חיוך ענק ואמרה לאמה: "אברהם זה השם השני שלו..." הם נישאו, וכעבור שנה נולד נכדה יצחק, היום בן שמונה.

התמוגגנו מהסיפור הזה. לראות במו עין בעין איך השמיעה בקול חכמים פותחת שערי ברכה.

אם הדרך תזריע תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר

p0583271323@gmail.com

חזר ללמוד בזכות שמירת הלשון
מאז שאני זוכר את עצמי, הייתה לי משיכה חזקה ואהבה רבה ללימוד.

בסברות ישרות במצולות ים התלמוד. בד
בד התרחבה משפחתי, כשכמה בנים
ובנות הפציעו ובאו בצל קורת, אף גדלו
והתפתחו מיום ליום בלי עין הרע, וכל
ההוצאות ממומנות על ידי חמי במסירות
ונאמנות.

אך לא לעולם חוסן... ביום בהיר אחד
נקראתי אל חמי לשיחה דחופה, וזה גלה
את אוזני שעסקיו נקלעו למצב ביש, וכפי
הנראה הם עומדים לרדת לטמיון
ולהשאירו מרושש מכל ממונו, להשאירו
עם הררי חובות לרוב, והוא אינו יודע את
נפשו. נאה מצידו שלא רמז כלל על כיוון
שאיחלץ לעזרתו ואכניס את ראשי
בעסקיו, אלא מיקד את אלפי ההתנצלויות
בכך שאין בידו מנוס מלהפסיק את חלקו
בהחזקת משפחתי על אתר, ועל אף
הערכתו המרובה לתורת, ולמאמצי אין
לאל ידו להושיע.

הוא התחייב בפניי לחשוב על דרך לעזור
לי, אך כפי שהבנתי לא היה שום סיכוי
שיוכל לעמוד בזה. כאבתי את כאבו
והבעתי את השתתפותי בצערו באמירה

שאיפתי הייתה שאוכל לבנות את ביתי
ולהמשיך את חיי בתוך עולם התורה,
שקוע בכל מוחי במכמני התורה והיראה,
כשראשי פנוי מכל עול ודאגת פרנסה.
דמעות כמים שפכתי בתפילותיי שאזכה
לזה. ואכן, תפילותיי ותחנוניי לא שבו
ריקם. בבוא העת זכיתי להילקח לחתן
ולהיכנס לבית מפואר בגשמיות
וברוחניות, כשמורי חמי שליט"א מצהיר
מפורשות שהדאגות לכלכלת והחזקת
הבית מוטלת עליו ועל צוואריו, וכי כל
מאוייו הם לראותי הוגה בתורת ה' יומם
ולילה בלי להרפות, לתפארת המשפחה.

וכך עברו עליי השנים הראשונות לטובה.
ניצלתי כל דקה פנויה ללימוד, שינון
וחזרה, ואף רכשתי קנייני נצח לרוב,
כלימוד ההוראה ושימוש תלמידי חכמים.
כמו כן התחלתי במגמה לעמוד בכור
המבחן על כל חלק 'חושן משפט'
שבשולחן ערוך.

הייתי המאושר באדם, ומיותר לציין את
גודל התרגשותי והנאתי בכל יום שחלף,
שבו זכיתי להשביע את נפשי הכמהה

כמלמד, ואף מוכן לשלם על כך ביד רחבה, אולי יש בזה סימן מן השמיים שזה מה שמוטל עליך לעשות כעת?" הייתי אחוז הלם. הן מעולם לא עלה בדעתי רעיון כזה - שאכנס ללמד בכיתה... ראיתי את עצמי רחוק מלהתאים לתפקיד, אך הרבי דחק בי לנסות, ואמר שאם אתחרט ואראה כי אין זה בשבילי, אעזוב.

לא היה לי זמן להסס, ותוך כמה שעות הפגיש אותי הרבי עם המנהל. הוא התרשם מאישיותי ונתן את הסכמתו ורצונו שאתקבל לתפקיד. לאחר כמה ימים שבהם הכנתי את עצמי בכל המובנים, הופעתי בפני התלמידים.

אכן, לא מעט קשיים עברתי, אך הרצינות שלי והחתיירה למען ההצלחה הביאו את התלמידים והוריהם ליהנות מאוד מעבודתי. גם אני שאבתי סיפוק רב בכל יום מחדש, אך על זה היה דווה ליבי, בראותי איך חלום חיי הולך ומתרחק ממני, וכל שאיפותיי לשבת על התורה ועל העבודה יומם וליל נגזזים ונעלמים. המשכתי כמובן לקבוע זמנים מיוחדים

כנה שאני מוחל לו במחילה גמורה, אך בליבי הבנתי היטב את משמעות הדברים. די לשנים שבהן הייתי ספון בכל שעות היום, די לתוכניות הלימודים השונים שסדר יומי היה מלא בהן - - -

במיוחד הייתי כאוב על היותי צריך ליטול את עול הפרנסה. הלכתי לשוח את אשר על ליבי באוזני מורי ורבי שליט"א. הוא האזין והקשיב בדומייה למוצא פי והביע הזדהות נכונה וראויה. הרגשתי שהוא באמת משתתף בכאבי, והדבר גרם לי להקלה כלשהי. ואז הוא פנה אליי ואמר: "ראה נא, תלמידי וידידי, הרי יודעים אנו כי כל מטרת בואנו כאן לעולם היא לנצל את התפקיד שהועיד בורא עולם בשבילנו, ואם משמיים הביאו אותך למצב הנוכחי אין בכוחנו לשנות את המציאות במאומה, אלא אדרבה, עלינו להתבונן איך לצלוח תקופה זו בצורה המיטבית ביותר.

"ראה נא! זה עתה יצא מחדרי מנהל בתלמוד תורה מפורסם כאן באזור והתאונן בפניי כי כמה שבועות הוא תר ומחפש אחר אברך תלמיד חכם שישמש

ללימוד, אך הם לא הצליחו להשקיט אף לתאר את ההשלכות שנגרמו מהדבר, במקצת את מועקתי.

הבנתי את חומרת העניין.

לאחר כשבע שנים שבהן שימשתי כמלמד תשב"ר, הזדמן לי פעם להחסיר מהתלמוד תורה, תיאמתי עם המנהל את היעדרותי, והוא מצידו סידר עם ממלא המקום שהיה לנו בחיידר - מוכן ומזומן להזדמנויות שכאלו - שייכנס וימלא את מקומי ביום המיועד.

"הדבר המרכזי ביותר הוא שהלה הוא מתומכי הת"ת, ובהיותו נגיד ובעל בעמיו הוא עומד לימין הת"ת בכל עת, כך שאין מנוס מלהתחשב בבקשתו שהיא כעת להשעות את המלמד על אתר מתפקידו..."

תוך כדי ההלם שאחז בי, ניסיתי להורידו מהרעיון הנועז ולהרגיעו, אך דבריי לא נשמעו, וכפי שאני מכיר את המנהל, אני יודע בוודאות שאם החליט - שום דבר לא יזיז אותו מהחלטתו.

לאחר כמה ימים, בשעה די מאוחרת בלילה, קיבלתי טלפון בהול מהמנהל שלי. הוא ביקש ממני לסור אליו בדחיפות. נבהלתי כהוגן, ולא היה לי שמץ של מושג מה הביא אותו להזמין אותי לשיחה בבהילות כה רבה, אך כיוון שהבנתי את נחיצות העניין, יצאתי אליו מייד.

פגשתי אותו נתון בסערת רגשות, והוא התחיל לומר לי: "זה עתה התקשר אליי אחד מהורי התלמידים שמתחנך בכיתתך, והתלונן בפניי על עוולה גדולה שנעשתה לבנו על ידי המלמד. בהתחלה לא ייחסתי לכך חשיבות יתרה, אך כשהוא המשיך

הייתי הלום רעם ונחרדתי עד עמקי נשמתי, אך אספתי את עשתונותיי ואמרתי לו: "תן לי את הלילה, ומחר אבדוק את העניין לעומק".

למחרת, עם הגיעי לחיידר, התחלתי לגשש בין התלמידים על איזה אירוע מדובר, ועד מהרה נתוודעתי כי זה קרה ביום שבו חסרתי וממלא המקום שהה בכיתתי, והוא גרם לכל הבהלה. נראה

שההורים היו כה כאובים, עד שאפילו לא טרחו לברר בדיוק ידו של מי במעל. תרעומות על אף אחד".

אך כאן נקלעתי למצוקה של ממש, שהרי אם אעמיד הדברים על דיוקם אסכן את פרנסתו של ממלא המקום ואגרום לביזוי כבודו והכפשת שמו הטוב, ומאידך גיסא - אם אקבל עליו את הדין אפול אני להיות כקורבן למצב נורא זה.

ראשית שוחחתי עם ממלא המקום עצמו, והבנתי שהוא כלל לא התכוון למאומה וכי אשמתו לא גדולה כל כך, ואף אין שום סיכון בהמשך העסקתו בחיידר, אך ידעתי ברורות שנתון זה לא ישפיע במאומה על המצב הקיים.

התחבטתי רבות, אך הגעתי למסקנה נועזת ביותר: אני מוכן להפסיד את פרנסתי ואף לבוא לידי ביזיון כדי להציל את כבוד אותו ממלא מקום, שאף לא ידע מאומה על גודל ההקרבה מצדי למענו.

חזרתי למנהל כשתשובתי בפי: "אני מתנצל מאוד על המשגה ומקבל עליי ככל

הדאגה לפרנסתי עמדה מול עיניי ולא נתנה לי מנוחה, אך הייתי מלא בסיפוק על תעצומות הנפש שגיליתי בעמידה בניסיון בגבורה: לקחת את מקל הנדודים על לא עוול בכפי, והכול כדי שלא לגרום לפחיתות כבוד לזולת.

הגעתי הביתה, ורציתי לתת תנומה לעפעפי, להתאושש קמעא מכל אשר עבר עליי, אך עוד לפני שנרדמתי החל הטלפון לצלצל. השתקתי אותו, אך הלה

לא הרפה... משנוכחתי לראות כי מדובר בטורדן או עקשן, בעודי עומד נפעם ומשתומם מגודל ההשגחה, אני אומר לו: "הרי אני עומד פחות משעה מאז קבלת ה'פיטורין', ומה מאוד נפלאו דרכי ההשגחה!" מובן שאישרתי מייד את ההצעה ואף מבלי לברר את פרטי העסקה. הוא הבטיח לחזור אליי בשעות הקרובות לסכם את העניינים.

ואכן לא ארכה השעה, והוא חזר אליי באומרו כי הנדיב נהנה עד מאוד לשמוע שנתמלאה בקשתו, ואף העביר לו על אתר את פרטי החשבון. ברוב סקרנות פניתי מייד לברר על הסכום המופקד בחשבון, ונוכחתי לראות כי מדובר בסכום של קרוב למיליון דולר, כך שבכל חודש יופקד ישירות לחשבוני סך 8,000 דולר למשך השנים הבאות, עד לסילוק הסכום כולו.

הייתי אחוז התפעלות, וליבי ניתר בשמחה עצומה ובהודאה להשי"ת על שהביאנו בתודה חדריו ועל שאוכל לשוב בהשקט ובמנוחה למקום תשוקתי. הרגשתי ממש בקיום דברי חז"ל "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו", ובראות ה' את חפצי האדיר

לא הרפה... משנוכחתי לראות כי מדובר בטורדן או עקשן,

נכנעתי ועניתי לשיחה. המדבר הזדהה כידיד של המי והוא זה שהפנה אותנו אליי. "ובכן", הוא פונה אליי, "אני עסקן ידוע בארה"ב, והרבה ענייני צדקה וחסד ועסקי ציבור מתגלגלים על שולחני. אתמול הגיע אליי גביר אמיד ואמר לי שלפני כמה שנים הוא פתח חשבון בנק, והוא מפקיד בו בקביעות סכום כדי שברבות השנים ישמש הכסף כמלגה לאברך בר אוריין שיקדיש את כל עיתותיו ללימוד התורה וייחד את זכות לימודיו לטובת נשמתו. הוא מסר בידי את העניין לסדרו על הצד הטוב ביותר.

"משום מה נזכרתי בחמיך ופנית אליי מייד לשואלו אם הוא יודע על מישהו שעונה לתנאים המתאימים. הוא הצביע עליך כמי שראוי מאוד לזה, אך הדגיש בפניי שכרגע אתה משמש כמלמד. על כן אני בא בשאלה אם הצעה זאת רלוונטית עבורך".

במשהו את החיסרון האדיר שעולמנו נחסר.

ומכאן לסיפור מדהים ומרגש שאירע עם אחת משומעות לקחי המתגוררת באנגליה.

יום אחד אני מקבל שיחה. על הקו הייתה אותה אישה מאנגליה שאמרה לי ודמעות בעיניה: "הרב זאיד, אני צריכה שתשב ותשמע את הסיפור הכי מדהים ששמעת בחיים שלך, שקרה איתי בשבוע האחרון", הודיתי לה על המחשבה לשתף אותי בסיפור המסקרן וכריתי את אוזניי בציפייה.

"בשבוע האחרון", היא מספרת לי, "שמעתי שיעור שלך על כמה חשוב להתחזק בענייני צניעות, ובפרט בעניין ייחוד. אמרת שכל חומרה קטנה בהלכה חשובה זו, מקרבת את הגאולה ומראה לאבינו שבשמיים על האהבה העצומה שיש לנו אליו. חשבתי ביני לבין עצמי על הנושא והחלטתי לקחת אותו בתור פרוייקט. ואכן, כל דבר שהיה בו ספק הכי

לחסות בצילו, סיבב את כל הסיבות למלא בקשתי, כשהמסבב היה התגברות על הניסיון והמאמץ הכביר לשמור על כבוד הזולת שבטח היה המפתח לישועה שקרבה לבוא. מרבים שלום אייר תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף

p0583271323@gmail.com

הקבלה שהצילה

הסיפור המדהים הבא מתאים מאוד לחג הפסח, אך בעקבות המצב חשבתי שכדאי ונכון לעורר אותו בעיתוי ובזמן הזה.

האסונות הקשים לא מרפים מעם ישראל. יהודים נרצחים בדרכים שונות ומשונות שלא אירעו שנים בארצנו הקדושה. ארץ ישראל מתחילה להרגיש את חסרונו של מרן שר התורה, רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל - ולקלוט עד כמה הוא שמר והגן עלינו בתורתו הקדושה. אלא שבידיים שלנו למלאות את החיסרון והאבדה הזאת. כל מעשה חסד קטן, כל דבר שמהווה קרבה לה' יתברך, ממלא ולו

קטן של ייחוד, ישר התרחקתי ממנו כמו מאש. יותר מדיי, ועניתי בחיוב. במסלול הנסיעה שלי. כמובן שלא חשבתי

"הוא עלה לאוטו ואז נזכרתי בקבלה שקיבלתי על עצמי. אמרתי לעצמי: "לא יקום ולא יהיה. אני לא לוקחת אותו איתי ברכב. קיבלתי קבלה ואני חייבת לקיים אותה, גם אם בזכותו הרכב לא נגנב.

"הרב זאיד", היא ממשיכה לספר לי בהתרגשות, לא חשבתי פעמיים, ועשיתי דבר שמעולם לא עשיתי. ביקשתי ממנו שיצא החוצה וסימן לי כיצד אפשר לעשות רברס ולעבור את שורת הרכבים שעמדה לפניי, בלי שאפגע בהם. הוא יצא מהרכב וסימן לי לאיזה כיוון לסובב את ההגה.

"באותו רגע לא הסתכלתי ימינה או שמאלה, לחצי גז ונעלמתי לו מהפנים. אחרי כמה דקות של נסיעה אני קולטת שהוא שכח את התיק שלו. מיד החל המצפון שלי לייסר אותי: איך יכול להיות שגם ברחתי לו בפרצוף וגם גנבתי לו את התיק. אין כפויית טובה יותר ממני. לא רציתי לדמיין מה אותו אדם חושב עליי.

"יום אחד קפצתי לאחד מהסופרים באזור עם רכבי (אני מחזיקה ברשותי רכב יוקרתי מאוד מסוג 'פורשה' שעולה סכום עתק). החניתי אותו מחוץ לחנות ונכנסתי לערוך את הקניות שלי. לאחר ארבעים דקות אני יוצאת ורואה גוי שעומד ליד הרכב שלי, כשהוא עושה את עצמו כאילו שומר לי על הרכב.

"כשהגעתי לרכב, שאלתי אותו 'מה קרה?' והוא אמר לי שהיו כמה אנשים שניסו לפרוץ לי לרכב, ובגלל שיש לו לב טוב, הוא נעמד ליד הרכב ושמר עליו במשך לא פחות מארבעים דקות(!) עד שאסיים את הקניות ואצא החוצה.

"הודיתי לו על המאמץ ועל כך שהסכים לתרום מזמנו כדי להציל את רכושי. עליתי לרכב ובאתי לנסוע לעבר ביתי. כשהתקדמתי מעט הוא סימן לי לפתוח את החלון ושאל אותי אם אני מסכימה להקפיץ אותו למקום פלוני שנמצא

"עם זאת", היא המשיכה לספר לי, "הייתי שלמה עם עצמי במאה אחוז לכבודו של ה' יתברך. פניתי לאחת מתחנות המשטרה הקרובות, נכנסתי אליהם ותיארתי בפניהם את כל הסיפור. סיפרתי שהיה טרמפיסט שביקש טרמפ, אך בגלל שאני נוהגת שלא להעלות גברים, נסעתי במהירות והתיק שלו נשכח אצלי. ביקשתי מהם למצוא את בעל התיק ולהחזיר לו אותו".

הביא לדפוס: דניאל בן משה בקהילה ו ניסן תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף בזה ובבא.

הביא לדפוס: דניאל בן משה בקהילה ו ניסן תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף

p0583271323@gmail.com

על היכולת למעוד וגם לקום

את הסיפור הבא שמעתי מראש ישיבה חשוב שאני עומד איתו בקשר. כל כך הרבה אפשר ללמוד ממנו.

כבר שנים שלא נסעתי באוטובוס בין עירוני בשעת בוקר מוקדמת, אך בשביל מצוות כיבוד הורים מצאתי את עצמי נוסע באוטובוס מעיר חרדית אחת לחברתה בשעת טרם זריחה. ישבתי בספסל אחורי, מעיין במחברתי ומנסה להתכונן לשיעור שעלי למסור בישיבה. הייתי מרוכז בלימודי ולא התעניינתי בנוסעים הנוספים

"כעת לא תאמין מה קרה", היא המשיכה בהתרגשות. "למחרת קראו לי לבוא בדחיפות לתחנת המשטרה. הם פתחו מולי את התיק וכמעט והתעלפתי. בתיק היה סכין, דבק סלוטייפ וחבל ארוך. באותו ערב כבר עצרו אותי, ולאחר חקירה ממושכת התברר שהוא תכנן לחטוף אותי, לרצוח אותי באחת הסמטאות החשוכות ולגנוב לי את הרכב. הכל מתוך מניע אנטישמי.

"כמה אני מודה לבורא עולם", היא חתמה את סיפורה

את סיפורה

שהצטרפו לנסיעה. זה לא היה בכוונה. לא עקבתי אחריו ובוודאי שלא חשדתי בו. למעשה אפילו לא ראיתי אותו עולה לאוטובוס, אבל האור הכחלחל המרצד משך את עיניי. לתדהמתי זה אכן היה הוא. תלמיד מהישיבה שלי יושב כמה ספסלים לפני ובידו מכשיר... הייתי בהלם. הוא בחור טוב, מוכשר, בעל מידות טובות, לומד טוב. אני הוא זה שקבלתי אותו לישיבה. "תירגע!" אמרתי לעצמי, "תחשוב על הדברים היטב. מדובר בבחור טוב, עליך לשקול היטב מה לעשות איתו". כיביתי את הנורה שמעלי כדי שהבחור לא יבחין בי ובראשי התנהלה מלחמה. "חצוף", "מקולקל", חשבתי בכעס הולך וגואה. "מעז להחזיק מכשיר טמא! והרי הוא יודע שזה מעשה חמור ביותר שאם יתגלה הוא יעוף מהישיבה לצמיתות". לרגע חשבתי לקום ולהופיע בפניו. שיראה

"כן".

"טוב מאד. אני רוצה שתעשה משהו שאומר לך לעשות בלי שאיש יראה מה אתה עושה. מיד כשתסיים תבוא אלי

שראיתי. שיבין שהוא סיים את לימודיו בישיבה. רק בכוח המשכתי לשבת במקומי. "עצור", אמרתי לעצמי. "דיני נפשות לפניך. הוא בחור צעיר, עתידו לפניו ובסך הכל בחור טוב ולומד. נכון

לחדר". "כן כבוד הרב, מה לעשות?" "לך לחדר מספר 12. במיטה ליד החלון תחפש מתחת למזרן מכשיר. אם לא תמצא, תחפש בזהירות בתיק שמתחת למיטה. כשתמצא תבוא אלי מיד בלי שאף אחד יראה אותך". כעבור חמש דקות מתוחות אחמד התייצב בחדרי עם המכשיר. "אף אחד לא ראה אותך?" שאלתי. "כבוד הרב, באמת אף אחד." "תודה. אחמד, אני לא רוצה שאיש ידע ממה שהיה כאן. אם תספר למישהו אני אאלץ לפטר אותך". "כבוד הרב מבטיח, לא מספר, לא יודע כלום". אחמד עזב את חדרי ואני התפללתי שהדרך שבחרתי תועיל לבחור ותסייע לו. משעות הצהרים ראיתי את הבחור מסתובב במתח. לא קראתי לו. נתתי לו להתבשל עם עצמו במשך שלושה ימים. לאורך הימים ראיתי אותו מסתובב סהרורי ומתוח. ריחמתי עליו אך ידעתי שזו הדרך הנכונה לעזור לו. כעבור שלושה ימים בצאתי מבית המדרש 'נתקלתי בו במקרה' "אשמח עם תבוא אחרי סדר ב' לביתי, ברצוני לשוחח עמך", אמרתי ברוגע. הבחור הבטיח

להגיע ואכן התייצב בפתח הבית בזמן המיועד. "שב בבקשה", אמרתי בנעימות כשנכנס. "לא נאריך בדברים. אני לקחתי לך את המכשיר". הבחור החוויר כסיד, הרכין את ראשו ושתק. הוא הבין שנתפ בדבר חמור ביותר והתשלום עליו הולך להיות קשה מאד. "תראה חביבי", אמרתי ברכות, "אתה בחור מצוין, איכותי, למשקדן. עתידך להיות מפארי הישיבה. אני בטוח שזו הייתה מעידה חד פעמית ולא תשוב בה לעולם. אף אחד לא יודע מהסיפור הזה, רק אני ואתה. לא סיפרתי לאף אחד מהצוות, לא לאביך וגם לא אספר לעולם. מבחינתי הסיפור הזה לא קרו ואתה תדאג שהוא לא ישוב לעולם ויקרה. חזור לישיבה, בית המדרש מחכה לך". הוא שתק שתיקה ארוכה, מעכל את המצב. לבסוף אמר בקוֹי חנוק מדמעות: "תודה. תודה על האמון שהראש ישיבה נתן בי על אף שהפרתי אותו. אני מבטיח לראש-ישיבה שלא ל תצטערו שנתתם לי הזדמנות שניה". מאותו יום שמתי על הבחור עין, אך לא היה בכך צורך. הוא למד עד סוף הזמן ברצינות ובהתמדה

למעשה פרשת בהר

ביום שלישי ח' אייר תשפ"א בא המסע אל סיומו בשעה טובה ומוצלחת. הטיסה היתה מוזמנת לשעה שש אחה"צ משדה התעופה בקייב, ובכדי למנוע לחץ של הרגע האחרון ובפרט נסיעה של עשר שעות מאזור ויז'ניצא לקייב, יצאנו לדרך כבר ביום שני בלילה, עם תחנת עצירה ולילת לילה במעזיבוז הנמצאת באמצע הדרך, עם תכנית לצאת ממעזיבוז למחרת ביום שלישי בבוקר לקראת השעה אחת עשרה לכיוון קייב, נסיעה בת חמש שעות בערך, וכך להגיע לשדה התעופה בסביבות השעה ארבע אחה"צ, שעתיים לפני מועד הטיסה.

ביום שלישי אנו משכימים קום ואחד החברים שעורר את השחר מספר לנו, שכבר מצא נהג מונית שייקח אותנו מכאן לקייב, ועוד יותר מכך, אם נזדרז להתפלל שחרית תיכף ומיד, עוד נספיק גם לעשות תחנת עצירה קצרה בכפר מורפה. היתה זו הפתעה של ממש עבורי, שכן במורפה טמון זקני החסיד המופלג לבית ויז'ניץ, רבי משה מיכל קוסטינר ז"ל, שנפטר

עצומה. התפילות שלו נאמרו בהשתפכות הנפש ונראה שהוא עושה תשובה על הטעות החמורה שעשה.

(עולם הישיבות מבפנים. מתוך רשימותיו של הרב צבי ארלבוים* ישיבה בוחר הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

סיפור השגחה פרטית שהתרחש בדיוק לפני שנה, ונשלח במיוחד למערכת 'אור לישרים' מפי בעל המעשה:

היה זה ביום האחרון למסעי הממושך באוקראינה. אחרי שבת מרוממת במעזיבוז בצוותא עם כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ - ממאנסי שליט"א ומאות אנשי שלומו, המשכתי עם שני ידידים (רממ"ד ורד"א) לאזור חבל בוקובינה, לחקור ולתעד מקרוב את העיירות והכפרים בהם התגוררו צדיקי בית ויז'ניצא וחסידיהם הנאמנים, כמנהגי מפעם לפעם מדי תקופה בס"ד.

למעשה פרשת בהר

במורפה, כי יש פקקים גדולים בדרך וחבל על הזמן. אנו, ששמענו מפיו רק לפני שעה במעזיבוז, שיש לנו אפילו יותר משעה מיותרת בסדר היום על פי התכנית, הסקנו מכך שהוא מבקש עוד כסף כדרכם של נהגי אוקראינה, והבטחנו לו חמשים דולרים נוספים... ואכן, למרבה הפלא תוך שעתיים בערך כבר ראינו את האזור המבוקש.

כולנו מרוגשים לקראת התפילה על ציון הסבא ז"ל שהיה מגדולי החסידים, אך אנו מגיעים פחות או יותר לאזור של מורפה, בלי למצוא את המקום המדויק של בית החיים. מנסים לשאול עוברים ושבים היכן בית הקברות היהודי, חלק מושכים בכתפיהם באי-ידיעה וחלק שולחים אותנו למקומות אחרים עם סימוני ידיים לא ברורים. כך או כך, הנהג מכריז בקול אל תוך המכשיר שבידו כי הוא מחפש את בית הקברות היהודי של מורפה, והוא נוסע לפי הכתובת שקיבל.

בשעה 12:15 אנו יורדים למרגלות בית קברות יהודי שנמצא במעלה ההר

במהלך המלחמה בגלות טרנסניסטריה, יום היא"צ הוא בכ"ה סיון תש"ב. שמחה גדולה אפפה אותי ואף מיהרתי לשתף בכך את בני המשפחה בארץ הקודש, אשר גם הם שמחו מאד כי הנה יזכה הסבא ז"ל הטמון בכפר נידח ומרוחק, לתפילה נרגשת על קברו.

מחמת הלחץ והבהילות להתארגן עם המזוודות ואף להיטהר במקווה עם תפילת שחרית, לא ירדנו לפרטי הפרטים של שעות הנסיעה, אלא הסתמכנו על החבר שדיבר עם הנהג המקומי, שאכן אם יוצאים ממעזיבוז בשעה 9:30 בבוקר, מגיעים לכפר מורפה באזור 11:30 לפנה"צ, ובשעה 12:00 יוצאים לקייב, משם נוסעים שלוש שעות בלבד ומגיעים לשדה התעופה עוד לפני הזמן המתבקש.

כבר עם עלייתנו על המונית החלו התכניות להשתבש. במקום לצאת בשעה 9:30 כמסוכם, יצאנו רק בשעה 10:15. עלי דרך למורפה, החל הנהג לשנות את זמירותיו ובתנועות ידיים משונות ניסה להסביר לנו שעלינו לוותר על העצירה

נשמה והדלקנו לזכותה, ואף כמה פרקי תהלים נאמרו בהתרגשות על קברה.

משם מיהרנו לשר בית החיים, שם המתין לנו נהג המונית בקוצר רוח שהראה לנו על השעון כי הזמן דוחק ביותר. רק שם על יד השער, אנו מגלים שלט קטן ותמים שהונח בפתח בית העלמין כי כאן הוא בית החיים של כפר שאריגראד הסמוך למורפה... אין זה פלא שלא מצאנו את מצבת הסבא רבי משה מיכל ז"ל, כמה חבל. בכלל לא הגענו למקום הנכון.

עדיין לא עמדנו על גודל הלחץ העומד לפנינו מול שעון החול ההולך ואוזל לקראת הטיסה בקייב הרחוקה, שכן הנהג אמר מפורשות בבוקר כי הדרך ממורפה לקייב אורכת שלש שעות בלבד. וכל כך הסתמכנו עליו, עד שאפילו לא הלכנו לבדוק זאת... אנו נכנסים למונית ופותחים בנסיעה לשדה התעופה, אך הנה מגיע רגע האמת... המכשיר המכוון את הנהג מראה לנו כי לפנינו מסלול נסיעה של לא-פחות מחמש וחצי שעות... הוא אף מראה

המקומי, מסתערים על המצבות ומתחילים לחפש את מצבת הסבא. בביקורנו במורפה לפני ארבע שנים, היה זכור לנו כי בית הקברות נמצא על הר ולכן היינו בטוחים כי מדובר במקום הנכון. התפרשנו שלשתנו במרחב ההר, תרים ומחפשים את המצבה הנמצאת על הגבהת בטון לסימן היכר, אך לא מוצאים. מנסים להיזכר באיזה כיוון עמדה המצבה בהיותנו במורפה לפני כמה שנים, אך לא מצליחים למצוא ולזהות את המיקום.

תוך כדי חיפוש, נתקל אחד החברים במצבת אבן וקיבל מכה קלה ברגלו. בתנועה אינסטינקטיבית הוא מעיף מבט על המצבה, ומגלה להפתעתו את הכיתוב הבא: "ת.נ.צ.ב.ה. פ"נ הבתולה יהודית בן זאב בארד, נפ' ט' אייר תרע"ה" - - - אנו עומדים אפוא למרגלות מצבה של נפש אומללה שהלכה לעולמה לפני יותר ממאה שנים, בלי להותיר אחריה זש"ק, והנה בעוד שעות ספורות יחול יום היא"צ של נערה זו. מיהרנו להוציא מאמתחתנו נרות

הסיבוב הארוך הזה לא בא אלא בשביל שתזכה נערה בתולה זו ע"ה שייאמרו על קברה פרקי תהלים וידליקו נרות נשמה לזכותה שעות ספורות לפני היא"צ... הרי חיפשנו בכל בית החיים את קברו של הסבא ולא מצאנו, והנה בהשגחה פרטית נתקלה רגלו של אחד מאיתנו בקברה של נערה זו, וכך נעצר לרגע לראות את מקור הכאב וגילה באקראי את המצבה.

בדיבורי חיזוק ואמונה אלו התחזקה רוחנו ביותר, על אף הלחץ הגדול שמא חלילה נאחר את הטיסה ונאלץ להישאר בלילה בקייב. עשינו את כל ההשתדלויות הגשמיות והרוחניות כדי שהנהג יגביר את מרוצת נסיעתו, ואכן אחרי שעות ארוכות של מתח וחרדה מפני הבאות, עצרה המונית בפתח שדה התעופה בקייב בשעה 17:20... ארבעים דקות תמימות לפני ההמראה... היינו בטוחים כי נמצא את הדלפקים ריקים לגמרי, לכאורה. אלא, שהקב"ה שליווה אותנו לאורך כל ימי המסע, המשיך גם כאן להיות עמנו.

את שעת ההגעה אל היעד: 17:50... עשר דקות לפני המראת המטוס...

לא היו לנו הרבה ברירות. ניסינו להתווכח אתו שזה לא מציאותי, שהרי הוא עצמו אמר לנו שזוהי דרך של שלש שעות בלבד, אבל הנהג משך בכתפיו וניסה לרמוז לנו שכבר אמר בשעת היציאה ממעזיבוז שכדאי לנו לוותר על העצירה במורפה. ליבנו נפל בקרבנו, מה עושים כעת? לא זו בלבד שלא הצלחנו למצוא את מצבת הסבא ז"ל, עוד נאחר את הטיסה חלילה. אלו פנים יהיו לנו כשנספר זאת לבני הבית הממתינים בקוצר רוח לחזרתנו אחרי שבוע של היעדרות מהבית? בפרט שהטיסה הבאה הינה רק בשעות הבוקר המוקדמות של יום רביעי.

עם זאת, כיהודים מאמינים בני מאמינים, ידענו היטב כי השי"ת המכין מצעדי גבר הוא זה ששלח אותנו לכל המסלול הזה, והוא זה גם שהועיד אותנו להגיע כל כך קרוב לאזור בו טמון הסבא, אך לא נזכה לעלות ולהתפלל על קברו. ואז מביע אחד החברים את הרהוריו בקול: מי יודע אם

למעשה פרשת בהר

"סדר שני", אך הנה, זה עתה הוא חלף-
עבר על פניהם והאוטובוס הבא יגיע כבר
כעבור זמן לא מבוטל. הם החליטו לעבור
לכביש המקביל, כדי "לתפוס" טראמפ
(כמובן, לא כל המזדמן; הן מחמת סכנה
הן מחמת קדושה, כהוראת רבותינו
שליט"א/זי"ע, אלא לרכבו של מבוגר
ומהימן, וגם במבוגרים עסקינן, כך שלא
כל הרוצה ליטול טראמפ יבוא ויטול) - אך
לשווא. אחד מהם רב"ף, אמר להם
שישנה סגולה המקובלת במסורת מכ"ק
אדמו"ר ר' יוחנן מטולנא זצ"ל לומר/לזמר
"בר יוחאי", וכדאי הוא ר' שמעון לסמוך
עליו בשעת הדחק" (שבת מה.), ואכן ספק
אומרים ספק מזמרים, פצחו הללו ב"בר
יוחאי".

טרם יכלו לדבר לשיר אל לבם, והנה
משאית יוצאת מהמסלול הרחוק
ומתקרבת בקשת ארוכה לעבר מקומם.
הנהג, עירני וזריז, שאול אותם בקול רם:
לבני ברק?! - והם משיבים בחיוב. - עלו
ושבו בנחת - קורא הנהג, והללו עושים כן.
אחר ברכת שלום משני הצדדים, מספר

הפקיד האוקראיני כמו ישב והמתין רק
לנו. ניגשנו אליו מתנשפים מהריצה
הבהולה מהמונית, כשאנו ממלמלים:
'קייב, טרעפיק'... כמבקשים להתנצל על
האיחור בעקבות הפקקים של קייב. הוא
קיבל את המסמכים בזריזות, כאשר תוך
עשרים דקות כבר היינו ישובים בבטן
המטוס חגורים וממתינים לקראת
ההמראה... ואנו קיבלנו פירוש חדש
למילים: מד' מצעדי גבר כוננו!

(אור לישרים הרב יוסף מאיר הס הי"ו)
הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה
לתגובות ולחומר נוסף
p0583271323@gmail.com

הזמר בר יוחאי שהביא את בר יוחאי
סיפור נפלא, באברכים שזכו להגיע
הביתה בזכות זמר "בר יוחאי", וכפי
שהובא בלוח הפופולארי "דבר בעתו"
(שנת תשע"ג חודש אייר, במדור ברקאי),
והנה הוא לפניכם כלשונו וככתבו:

שלשה אברכים יצאו מהתייצבותם
בלשכת הגיוס. אצה להם הדרך לעלות
לאטובוס כדי להספיק להגיע לכולל לפני

סיפר המגיד הנודע רבי שבתאי יודלביץ זצ"ל:
 הייתי פעם בשכונה רחוקה באמריקה, ירדו אז שלגים כבדים. ישבתי בבית הכנסת ולמדתי, ניגש אלי הגבאי של בית הכנסת וביקש: "רבי אולי תלמד קצת עם הבן שלי לפני הבר מצוה, למד איתו משהו". נתתי את הסכמתי.

התחלתי ללמוד עם הנער. ובין הדברים אמרתי לו לילד: "שמע נא ילדי, אם תניח טלית ותפילין רק ביום הבר מצוה ולמחרת תטמין אותם בבית, והפעם השניה שתלבש את הטלית תהיה בשעת הלוייה שלך, בדרך לבית העלמין, אז אינך נקרא "בר מצוה" אלא "בר עבירה"... ילד יקר, אם רצונך להיות "בר מצוה" אמיתי תניח מידי יום טלית ותפילין ותשמור את שאר ההלכות וכו'. חגיגת הבר המצוה היתה אמורה להתקיים לאחר כשבוע.

ערב אחד נכנסתי לבית הכנסת והבחנתי שהגבאי אבי הילד לא אומר לי שלום. ניגשתי אליו ושאלתי: "מיסטר ג'יק, האם

הנהג כי הוא מתרגש לקיים מצות הכנסת אורחים ברכבו. ומוסיף ואומר להם: - לא הייתי אמור בכלל לנסוע מדרך זו, כי אני בא מן הדרום וכו'. אפס כי משום מה רגלי (שעל דושת הדלק והבלמים) "הוליכנו" בדרך זו... בשביל לעזור לכם כנראה, כדאי שתשיבו במהרה למקומכם – אמר להם.

אף אנו לא טמנו ידינו בצלחת – קראו האברכים – שוררנו "בר יוחאי" כדי שתגיע...

לתמיהת הנהג, אמירת שירת "בר יוחאי" למה זו עושה, השיבו לו שזה סגולה של כ"ק אדמו"ר מטולנא זצ"ל, לתדהמתם, אמר להם הנהג ששמו אכן "בר יוחאי", לא פחות ולא יותר, ומשנוכח לדעת שהם מפקפקים בדבריו, אף הוציא והראה להם את תעודת הזהות שלו...

לוח דבר בעתו (אור לישירים הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר

p0583271323@gmail.com

עליו, גם כאן – או התפילין עצמן יעידו או שאר האבזרים.

האמריקאים לא רצו להאמין לדברים שלי אחד עלה לבימה, נגש אלי, ואמר: "לא רבי, זה לא נכון, כפית, אין לה פה ואינה יכולה להעיד".

הגבהתי את קולי בגערה: כן כן יעידו! חז"ל אומרים כן ואתה אומר לא?! הוא המשיך בשלו: "לא! לא!".

היתה מונחת שם על השולחן מצקת מזהב. כיון שמאוד התרגזתי הרמתי את המצקת ואמרתי לו "חביבי מחר אניח תפילין לחתן הבר מצוה. וכפי שאמרנו, כל יום חייבים להניח, ואם לא, פניתי לחתן, מצקת זו, כף גדולה זו, תעיד עליך אם הנחת תפילין או לא". מה עשיתי? מיד לקחתי את הכף ברוב רוגזה, הכנסתיה בכיסי ובכך הסתיימה הדרשה. הם היו משוכנעים שמתוך רוגזה, הענשתי אותם ולקחתי את הכף.

למחרת בבוקר. לאחר שהנחתי תפילין לאותו נער בפעם הראשונה בחייו, בא

אתה רוגז עלי?" "כן בהחלט". "מה עשיתי לך, מיסטר ג'יק?" "הילד שלי שאל אותי שאלה, ומאוד התביישתי בה". "האם אתה חושב שאני אמרתי לו לשאול את השאלה?" "לא אמרת לו לשאול, אבל די לי ששאל לבד". הוא שאל אבא'לה אבא'לה, מתי יהיה לך בר מצוה?"... שאלה משפילה.

"הילד צודק בתמימותו. כיון שלא ראה אותך מניח תפילין. הוא גם הרזה לעצמו בכאב: אם אבא עוד לא בר מצוה, איך אני יכול להיות בר מצוה!?" עניתי לו.

הוזמנתי לחגיגת הבר מצוה. בליל שמחת הבר מצוה, ישבתי בשולחן על הבמה למעלה, ודרשתי. במעמד כל המשתתפים אמרתי לחתן הבר מצוה: "דע! אם לא תניח תפילין, הכל מעידים עליך, קירות ביתו של אדם מעידים עליו (חגיגה טו). אם לא תניחם את התפילין, אפילו הכפיות והמזלגות שנחים כעת על השולחן, יעידו עליך שלא הנחת... מי שאוכל נבילות וטריפות, תבוא הצלחת והכפית ותעיד

"הכפית מתחילה כבר לבכות. הכפית אמרה 'הנה יום ראשון אחר הבר מצוה וכבר אינו מניח תפילין'. הכפית בוכה, הכפית זועקת: 'יום ראשון אחר הבר מצוה כבר לא מניח תפילין'. כך השבתי לו.

הוא שמע דברים כאלה הזדעזע והלך. חלפה חצי שעה, ואבי הילד בא עם המשרתים שלו: "רבי אתה חושד בבן שלי לחינם". "אדוני, לא אני החושד, אלא הכפית, היא המדברת. ואם רצונך אשאל אותה שוב. ונכנסתי לחדר הפנימי, יצאתי החוצה שנית, והכרזתי: הכפית גילתה ואמרה שוב: "הבחור לא הניח תפילין. והיא בוכה".

"אז אנחנו שקרנים?" אל תכעסו עלי, איננו אומר כלום - הכפית היא האומרת. האם רצונכם שאבקש לשמוע ממנה על עוד עבירות שנעשו בבית?! "שאלתי. "לא, לא" נבהלו "לא רוצים. אבל תחזיר את הכפית, היא שלי לא שלך" התריס בעל הבית.

שמש בית הכנסת ולחש לי: "רבי אתמול, התרגזת בדרשה, ומתוך רוגזה לקחת את הכף הגדולה והכנסת בכיסך. ראשית כל דע לך, שהיא יקרה – עשויה מזהב טהור, שנית זו ירושה מדורי דורות, שלישית, אחת מתוך סט, (ואם חסר כפית מסט, זה כמו בר מין שחסר לאדם רגל...) כפית מסט זה לא סתם!... בקיצור שמעתי דברים נרגשים כאלו אודות הכפית שלקחתי.

אמרתי לו: "שמע נא, לך ותאמר לגבאי – בעל הבית של הכף, שלא ידאג, אני אשיב לו בבוא היום את הכף, אך בינתיים, אם הוא נותן לי אישור – אבקש להשאיר אותה אצלי, ושידע לו, שלא לקחתי אותה בשגגה אלא בכוונה תחילה. כי היות והבטחתי לחתן שהכף תעיד אם הניח תפילין, לקחתי אותה לשאול את פיה מחר ומחרתיים – אם הניח תפילין".

הגבאי שמע דברים כאלו, וחשב שאני לועג לו. עבר עוד לילה. למחרת בצהרים לחש לי שמש ביהכ"נ בלגלוג: "נו מה הכפית אמרה? הוא הניח תפילין או לא?

"בסדר אין בעיה אחזיר. אך לפני כן רצוני שהנער יניח תפילין לעיני כולם ותראו שהכפית תבוא ותעיד בפני הכל. וגם תווכחו, כי לא רק פה יש לה, אלא גם רגליים – תבוא לבית הכנסת ותעיד".

כולם שמעו... בום, כל הכבוד קראו בתימהון רבים מהמתאספים... וביקשו מחילה, אודות מה שביישו אותי: "רבי, אנחנו מודים לך. יש לה פה ורגליים". גמרנו.

הוחלט שמחר בבוקר בשעה שבע יבוא החתן להתפלל, יניח טלית ותפילין, והכל יראו במו עיניהם איך שהכפית באה, נתאר לעצמנו שחצי מהמתפללים לא ישנו כל הלילה מרוב מתח. הם לא ידעו איך הכפית תבוא אם תקפוץ או תתגלגל, או יראו לה רגליים מפחידות, איך?

למחרת בית הכנסת היה גדוש, צפוף. הכל רעדו כמו שעומדים לפני מעמד הר סיני. החתן עלה לבימה שם עמד כדי שכל המצטופפים יראו איך שהכפית תבוא. הוא הוציא את הטלית, עשה ברכה כמו שלימדתי אותו התעטף בטלית, ובאותו רגע שמעו קול ניפוץ קל – בום. מה בום? הבחור התכופף לארץ וראה יחד עם כולם שהנה הכפית נמצאת כאן על הארץ. מהירות כזאת שאף אחד לא הספיק לראות מהיכן הגיעה. אבל את הרעש

לפני יציאתי חלפתי ליד רב בית הכנסת, והוא שאל אותי בלחש: "רב שבתי, באלו שמות של 'קבלה' השתמשת? "חס וחלילה, אה, וכי מותר סתם כך להשתמש בשמות קבלה והרי נאמר 'ודאשתמש בתגא חלף'".

אז איך עשית זאת? "הדבר פשוט כל כך" הסברתי לו בלחישה: ביום הראשון, למחרת ליל בר המצוה, הרי אני הוא שהנחתי לו תפילין, ומי סידר לו את התפילין? גם אני. מי הכניס את הטלית ואת התפילין בשקית? גם אני. בשעה שסדרתי את הטלית, תחבתי פנימה את הכפית בין קפלי טליתו של החתן. שם היא נשארה. למחרת בבוקר כאשר שאל אותי שמש בית הכנסת היכן הכפית, הבנתי מיד המצב, כי אם הניח תפילין היה מבחין ומוצא את האבידה... לכן אמרתי להם

בטוחני שלא הניח תפילין. ומשום כך, כאשר לבש את הטלית במעמד כולם היא הגיעה מתוך הטלית ונפלה על הארץ"... זה הכל.

רבתי. חז"ל אומרים "אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים ליום הדין" אם אני יכול לעשות קונצים, כביכול הקב"ה היודע יכול הכל! והוא מבטיח שקורות של אדם יעידו מה הוא עשה בחדרי חדרים. הוא עושה עבירה הוא חושב שהדלת סגורה, החלונות אטומים, התריסים מוגפים, נסתר מעין רואים, "לא יעידו עלי!" הוא טועה: "אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים ליום הדין".

להגיד חומש המגידים(אור לישרים הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף

p0583271323@gmail.com